

บทที่ 2

กรอบทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ความรู้ ประสบการณ์อย่าง ต่อเนื่องช่วยทำให้คนมีการพัฒนาชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อนำความเจริญและคุณประโยชน์สู่ตนเอง สังคมและประเทศชาติด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐ โดยตรงและจะต้องจัดการศึกษาใน ระดับต่างๆอย่างดีที่สุดอย่างไรก็ตามในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนและประชากรของประเทศนั้น จะต้องมีความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาที่ให้เยาวชนในแต่ละวัยแต่ละระดับการศึกษาทัดเทียมกันและ บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้(ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539:10-11) ดังที่ Ashworth and Harvey (1994: 3) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทิศทางและอนาคตของการอุดมศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพต้อง จำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบที่เป็นตัวป้อน ด้านระบบการจัดการการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและ ด้านผลผลิต ได้แก่ 1) คณาจารย์ 2) สิ่งเอื้ออำนวยความสะดวก 3) วัสดุอุปกรณ์ 4) การสอน 5) ผลสัมฤทธิ์ 6) การจัดการและการควบคุมคุณภาพ 7) นิสิต/นักศึกษา ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีดัชนี บ่งชี้คุณภาพการศึกษาดังนี้

1. อาจารย์ คุณภาพของอาจารย์นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของ การศึกษาดัชนีบ่งชี้คุณภาพของอาจารย์ได้แก่ 1)จำนวนอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา วิชาชีพ 2)ประสบการณ์ด้านวิชาการ วิชาชีพ และการสอน 3)การพัฒนาอาจารย์ 4)สัดส่วนของ อาจารย์ต่อนิสิต/นักศึกษาสำหรับการสอนภาคทฤษฎีในชั้นเรียน 5)สัดส่วนของอาจารย์ต่อนิสิต/ นักศึกษาสำหรับการสอนภาคปฏิบัติ 6)ผลงานวิจัย 7)ผลงานทางวิชาการ 8)อาจารย์มีความรู้ที่ ทันสมัย 9)อาจารย์ได้รับเสรีภาพตามสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการ

2. สิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาจำเป็นจะต้องอาศัย สิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกต่อการจัดการเรียนสอน ซึ่งครอบคลุมทั้งสิ่งเอื้ออำนวยด้านทรัพยากร บุคคล อาคารสถานที่สำหรับการเรียนและการสนทนากการ สำหรับดัชนีชี้วัดคุณภาพของ สิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกได้แก่ 1)จำนวนและประเภทของสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวก 2)ลักษณะห้องเรียน ที่นั่งเรียน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 3)สภาพแวดล้อมทางสถานที่เพื่อ การออกกำลังกายและการพักผ่อนหย่อนใจ 4)ความปลอดภัย 5)ความสะอาดและความเป็นระเบียบ 6)การบริการด้านวิชาการ 7)บรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้ 8)ห้องสมุดและบริการ จำนวนหนังสือ วารสาร ขนาดของห้องสมุด และจำนวนที่นั่งเพื่อการศึกษาค้นคว้า 9)ห้องปฏิบัติการ 10) บุคคลสนับสนุนการทำงานของคณาจารย์ได้แก่เลขานุการและนักเทคนิค

วัสดุอุปกรณ์ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่มีจำนวนเพียงพอ และเหมาะสมสำหรับนักศึกษา และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ สำหรับดัชนีชี้วัดคุณภาพของวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาได้แก่ 1)ความเหมาะสมของจำนวนและประเภทของวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา 2)วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาอยู่ในสภาพที่ดี ใช้การได้หรือไม่ 3)ระบบการให้บริการและแนะนำเกี่ยวกับวิธีการใช้ 4)ความทันสมัยของวัสดุอุปกรณ์ 5) ความปลอดภัยในการใช้ 6)สัดส่วนระหว่างจำนวนนักศึกษาต่ออุปกรณ์การสอนและการเรียนรู้ คุณภาพการสอนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิต สำหรับดัชนีชี้วัดคุณภาพการสอนได้แก่ 1)รายละเอียดของเนื้อหา 2)ความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน 3) การแนะนำหนังสืออ้างอิงที่ทันสมัยให้นักศึกษาอ่านเพิ่มเติม 4)เนื้อหาที่นำมาสอนมีความทันสมัยและตรงตามความเป็นจริงของหลักทฤษฎี 5)ท่าทางอิริยาบถเหมาะสม กระตุ้นความสนใจ 6)นำเสนอหรืออธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 7)กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและทำทนายการเรียนรู้ 8)คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล 9)มีทักษะในการสอนใช้สื่อการสอน 10)เตรียมการสอนมาอย่างดี 11)มีเอกสารประกอบการสอน 12)ผู้เรียนได้แสดงให้ทราบว่าเข้าใจบทที่เรียนอย่างแจ่มแจ้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Owlia and Aspinwall (1996: 4) ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการศึกษาวิจัยเรื่องมิติภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามีคุณภาพการจัดการศึกษามี 6 มิติดังนี้

1. มิติที่เน้นสิ่งที่สัมผัสได้ ซึ่งเป็นคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับวัสดุอุปกรณ์และสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกต่อการเรียน ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 5 ดังนี้ได้แก่ 1)ความเพียงพอวัสดุอุปกรณ์ 2)ความทันสมัยของวัสดุอุปกรณ์ 3)วัสดุอุปกรณ์ง่ายต่อการใช้งาน 4)วัสดุอุปกรณ์และสิ่งเอื้ออำนวยต่อการเรียนเร้าความสนใจในการใช้ 5)วัสดุอุปกรณ์สะดวกต่อการนำไปใช้

2. มิติที่เน้นคุณภาพของอาจารย์ ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 5 ดังนี้ได้แก่ 1)จำนวนอาจารย์มีเพียงพอ 2)อาจารย์มีความรู้ทางทฤษฎีอย่างดีเยี่ยม 3)อาจารย์มีความประสบการณ์ด้านปฏิบัติดีเยี่ยม 4)อาจารย์มีความรู้ทันสมัย 5)อาจารย์มีความเชี่ยวชาญในการสอนและติดต่อสื่อสาร

3. มิติที่เน้นเจตคติของอาจารย์ ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 5 ดังนี้ได้แก่ 1)เข้าใจความต้องการของนิสิต 2)มีความเต็มใจในการช่วยเหลือนิสิต 3)เอื้ออำนวยความสะดวกและจัดเวลาให้นิสิตสำหรับปรึกษา 4)ให้ความใส่ใจนิสิตแต่ละบุคคล 5) มีอารมณ์มั่นคงสุภาพ

4. มิติที่เน้นเนื้อหา ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 6 ดังนี้ได้แก่ 1)รายวิชาในหลักสูตรสอดคล้องกับการผลิตบัณฑิตของสาขาวิชาชีพ 2)หลักสูตรมีความยืดหยุ่น

3) คำนึงต่อการลงทุนในการศึกษา 4) การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการติดต่อสื่อสารและการทำงานเป็นทีม 5) พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะด้านคอมพิวเตอร์ 6) บรรจुरายวิชาที่เป็นพื้นฐานความรู้ทั่วไป

5. มิตินี้เน้นการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 6 ดัชนีได้แก่

1) อาจารย์นำเสนอ อธิบายและบรรยายได้ชัดเจนเข้าใจง่าย 2) เนื้อหาที่สอนเรียนตามลำดับความยากง่ายและความซับซ้อนของเนื้อหา 3) ภาษาที่ใช้มีความคงเส้นคงวา 4) ประเมินผลด้วยความยุติธรรม 5) วิธีการสอนกระตุ้นเร้าความสนใจ 6) ให้ผู้เรียนประเมินผลการสอนมิตินี้เน้นความหน้าเชื่อถือ ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 4 ดังนี้ได้แก่ 1) องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดให้นิสิตถูกต้องตามหลักทฤษฎี 2) เนื้อหาที่ใช้สอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน 3) เนื้อหาที่ใช้สอนตรงตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา 4) ความรู้และประสบการณ์ที่ให้กับผู้เรียนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในสภาพจริงและงานวิจัยของ Astuto and Other (1994: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรากฐานของการปฏิรูปการศึกษาในประเทศต่างๆ พบว่าการศึกษาที่พัฒนาโดยมากได้พยายามทำการปฏิรูปการอุดมศึกษาให้เป็นระบบที่มีคุณภาพมาโดยตลอด เช่น กรณีของสหรัฐอเมริกาซึ่งถือได้ว่าเป็นมีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุดของโลกประเทศหนึ่งนั้น ได้มีกระแสของการปฏิรูปการศึกษาออกมาตั้งแต่สองทศวรรษมาแล้วโดยการปฏิรูปอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ การปฏิรูปการบริหาร การปฏิรูปการเรียนการสอนและการวิจัยที่สำคัญ คือ การประกันคุณภาพการเรียนการสอนมีมาตรการที่จะชี้วัดคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา จัดตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพอุดมศึกษาและเป็นองค์กรที่ให้คำปรึกษากับรัฐมนตรี Patrick, William, Elizabeth and Standley (1998: 2) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องตัวบ่งชี้คุณภาพการสอน และคุณภาพการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอังกฤษมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อการพัฒนาตัวบ่งชี้การสอนและคุณภาพการวิจัยประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5,344 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าของ Likert 5 ระดับใช้สถิติวิเคราะห์ ตัวประกอบ ผลการศึกษาพบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพการสอนคือ 1) มีจุดมุ่งหมายชัดเจน/สอดคล้องกับหลักสูตร 2) มีกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) จำนวนครั้ง(ร้อยละ) ของการใช้อุปกรณ์ต่างๆ 4) มีการประเมินผลผู้เรียน 5) ความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 6) มีระบบประเมินคุณภาพการสอนในสถาบัน สำหรับตัวบ่งชี้วัดคุณภาพการวิจัยประกอบด้วย 1) สถาบันมีการส่งเสริมการวิจัย 2) จำนวนของงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ 3) จำนวนของงานวิจัยที่ได้รับการอ้างอิง 4) จำนวนงานวิจัยที่ได้รับรางวัล นอกจากนี้งานวิจัยดังกล่าวยังได้เสนอแนะให้มีการหาความสัมพันธ์ของคะแนนคุณภาพการวิจัยกับการสอนว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่และการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้ตัวบ่งชี้ควรใช้วิธีจัดกลุ่มสถาบันดีกว่า หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกสาขาวิชา ระบุสิ่งที่คาดหวังจะให้เกิดกับผู้เรียนและแนวทางในการจัด

ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆตามต้องการหลักสูตรจึงเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวของแปลนบ้านที่ใช้ในการสร้างบ้านมีการแสดงถึงโครงสร้างหรือองค์ประกอบของบ้าน เช่น พื้น เสา หน้าต่าง ประตู โครงหลังคา ฯลฯ รูปแบบของบ้านในพิมพ์เขียวจึงเป็นภาพรวมของสิ่งที่เรามุ่งหวังหรือจุดหมายปลายทาง (the ends) ของสิ่งที่เราต้องการ ส่วนการสอนเป็นกระบวนการหรือวิธีการ (the means) ที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาวิชา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายหรือจุดประสงค์ตามที่หลักสูตรได้ระบุไว้ ผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการสอนโดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจแล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติหรือการสอนเพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้แม้ว่าหลักสูตรและการสอนจะแตกต่างกันแต่ก็มีความสัมพันธ์กันอย่างมากทั้งสองสิ่งจะไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดีถ้าหากแยกออกจากกัน หลักสูตรและการสอนยังมีอิทธิพลต่อกันและกัน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 11-13)

คำว่าหลักสูตร แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “currere” หมายถึง running course หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งคนส่วนใหญ่คิดว่าหลักสูตรมีลักษณะเป็นสนามแข่งจริงๆ คือนักเรียนหรือนักศึกษาต้องแข่งขันกันเรียนฟันฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์เรียนรู้ต่างๆที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้จบเพื่อที่จะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญา (ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา, 2540: 1) นักวิชาการได้ให้นิยามคำว่าหลักสูตรไว้ดังนี้ ชำรง บัวศรี (2542:7) กำหนดความหมายของคำว่าหลักสูตรว่าหมายถึงแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ ชูศรี สุวรรณโชติ (2542: 41) กล่าวว่าหลักสูตรคือประมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและความเจริญงอกงามชมพูท ร่มชาติ (2548: 28) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึงแผนหรือโปรแกรมที่จัดมวลประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการต่างๆ ตามจุดหมายที่กำหนด ธวัช เต็มดวง (2548: 18) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึง แนวทางในการปฏิบัติที่จะจัดให้แก่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ คุณลักษณะตามความมุ่งหมายของการศึกษาที่วางไว้ Owlia (1992: 9) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึงแผนการที่แสดงถึงการสอนและการเรียน Posner (1995: 4-7) สรุปความหมายของคำว่าหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรคือ ขอบเขตและลำดับของผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ที่กำหนดออกมาในรูปของวัตถุประสงค์ว่าผู้เรียนควรทำอะไรได้บ้าง

2. หลักสูตรคือ แผนการเรียนที่จัดให้กับผู้เรียนว่ามีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีหัวข้ออะไรที่ต้องเรียนมีแหล่งการเรียนรู้อะไรบ้างรวมทั้งมีวิธีการวัดและประเมินผลว่าควรดำเนินการอย่างไร

3. หลักสูตรคือ รายการหัวข้อที่จัดให้กับผู้เรียน
4. หลักสูตรคือ วัสดุการสอนที่ใช้สำหรับประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน
5. หลักสูตรคือ ชุดของรายวิชาที่ต้องเรียน
6. หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดวางแผนให้กับผู้เรียนซึ่งโรงเรียน

เป็นผู้วางแผน

จากนิยามหลักสูตรของนักวิชาการทั้งหลายผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง แผนในการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้โดยมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมายสรุปได้ดังนี้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535: 38 – 39)

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาได้
3. หลักสูตรเป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
4. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผลสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรรัตน์ ภิญญโณนนตพงษ์ (2546: 5) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่าด้านหลักการของความร่วมมือทางวิชาการ ด้านการเรียนการสอนยังขาดความชัดเจนและให้ความสำคัญกับหลักการของความร่วมมือทางวิชาที่เน้นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพน้อยกว่าหลักการที่เน้นการปฏิบัติงานจริง และ

ในการจัดทำและพัฒนาโครงการความร่วมมือทางวิชาการด้านการเรียนการสอนควรให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการด้วยและงานวิจัยของรัช เดิมฉนวน(2548: 2) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกรมศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 1.ด้านหลักสูตร ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร 2.ด้านอาจารย์ ได้แก่ การสรรหาอาจารย์ การกำหนดภารกิจของอาจารย์ การประเมินผลการปฏิบัติงานอาจารย์และการพัฒนาอาจารย์ 3. ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การทำแผนการสอน การจัดทำประมวลการสอน การจัดทำตารางสอน การจัดอาจารย์เข้าสอน วิธีการสอน และการสอนซ่อมเสริม 4.ด้านนักศึกษา ได้แก่ การคัดเลือกนักศึกษา การพัฒนานักศึกษา และคุณภาพบัณฑิต 5.ด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่ หลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลและความรับผิดชอบในการวัดและประเมินผล 6.ด้านปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องสมุด อุปกรณ์การสอน และห้องพยาบาล นอกจากนี้ ชำรง บัวศรี (2542: 9-10) สรุปความสำคัญของหลักสูตรออกเป็น 2 ประเด็นคือ

1. ความสำคัญต่อการจัดการศึกษา คือ หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาแห่งชาติลงสู่การปฏิบัติในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะเป็นเสมือนกับหางเสือที่จะคอยกำหนดทิศทางให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพคนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่

2. ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน คือ หลักสูตรเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กัปตันหรือครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปในทางใด และจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางที่ไปจะต้องทำอะไรบ้างเป็นต้นว่าต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วยหรือต้องมีการตรวจสอบ ประเมินผลหรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ครูผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการสอนโดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติหรือการสอนเพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้ ในส่วนของวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นสถาบันของรัฐที่จัดการเรียนการสอนในด้านศิลปะ นาฏศิลป์-ดนตรี ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2527: 3) ได้กำหนดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ตั้งแต่ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงจนถึงระดับปริญญาตรี สำหรับการศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงมีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทางด้านนาฏศิลป์ คุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ทั้งไทยและสากล สามารถปฏิบัติงานในด้านการสอนหรือการแสดงตามสาขาวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้รู้จักวิพากษ์วิจารณ์ผลงานด้านนาฏศิลป์ คนตรี รู้จักเลือกสรรผลงานที่มีคุณค่าทางศิลปะ เพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความสำนึกในความเป็นไทย การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ชำรงรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และระบบการปกครองของไทย
4. ให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นของประเทศและของโลก สามารถแก้ปัญหาโดยใช้วิจารณญาณได้อย่างเหมาะสม
5. เพื่อปลูกฝังและสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความมานะอดทน ความสำนึกในจรรยาอาชีพ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
6. ให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอันเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ เผยแพร่และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติตลอดจนเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ
7. เพื่อส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มในงานศิลปะ สามารถสร้างผลงานวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการแสดงออกอย่างมีอิสระ มีกิตินัยในการศึกษาค้นคว้าพัฒนาตนเอง ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ สามารถวางแผนปฏิบัติงานและแก้ปัญหาด้วยหลักวิชา รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ ยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ ของผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม

สอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของนฤมล ชันสัมฤทธิ์ (2542: 3) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการนำเสนอแนวทางการพัฒนาอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่าการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์มีวิธีการเรียนการสอนดังนี้ ลักษณะอาจารย์ระดับอุดมศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า ครูอาจารย์ วิชาสามัญ เป็นผู้มีความรู้ในด้านเนื้อหาวิชาการ ดำเนินการสอนในชั้นเรียนเพียงคนเดียวมีเทคนิควิธีการสอนโดยใช้ที่ทันสมัยช่วยได้หลายรูปแบบ สามารถนำวิชาชีพ (ศิลปะ) มาสัมพันธ์สอดคล้องกับวิชาสามัญได้อย่างกลมกลืน นอกจากนั้นอาจารย์สามัญมีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย แต่งการสุภาพเรียบร้อย มีมนุษยสัมพันธ์ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าอาจารย์ไม่มีส่วนปฏิบัติในภาระงานแสดงกับครูอาจารย์สายวิชาชีพ (ศิลปะ) ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์อันดับแรกคือปัญหาด้านเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอาจารย์ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ภาระงานสอนและงานพิเศษอื่นๆ มีมาก ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาในการเข้า

ร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองให้อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความต้องการในการพัฒนาอาจารย์พบว่า อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาด้านเนื้อหาวิชาที่สอนอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ตามลำดับ แนวทางพัฒนาอาจารย์ตามลักษณะของอาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์พบว่าอันดับแรกอาจารย์ส่วนใหญ่ต้องการศึกษาต่อภายในประเทศ รองลงมาคือ การจัดระบบอาจารย์ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญให้คำปรึกษาแนะนำแก่อาจารย์ด้วยกัน จากนั้น ผลการศึกษาความต้องการของอาจารย์เกี่ยวกับการพัฒนาอาจารย์อย่างเร่งด่วน พบว่า อาจารย์ต้องการให้มีการจัดตั้งหน่วยหรือศูนย์ เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาอาจารย์เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นความต้องการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ภายในวิทยาลัยให้มีบรรยากาศเหมาะสมเป็นแหล่งวิชาการและงานวิจัยของ ธรรมบุญ ศรีจันทร์ (2544: 3) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากรพบว่า กระบวนการสอนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการปฏิรูปการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากรอยู่ในระดับมาก เพราะว่าวิธีการสอนของอาจารย์ส่วนใหญ่ในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากรเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติจริงโดยเฉพาะในวิชาเอก นอกจากนี้ยังใช้วิธีสอนที่ให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น อาจารย์ใช้สื่อในการสอนและใช้วิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความรู้คุณธรรม ใช้วิธีการวัดผลนักศึกษาตามสภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 24 (3) ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่บัญญัติไว้ว่า จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่าน และเกิดความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆเพื่อใช้กำหนดองค์ประกอบต่างๆ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ Hilda (1962 อ้างใน น้า เชื้ออินทร์, 2550 :ระบบออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล อื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร ส่วน Owlia (1992: 26) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าหมายถึงการเปลี่ยนแปลงและการทำให้หลักสูตรดีขึ้นเป็นคำที่มีความหมายรวมถึงตั้งแต่การวางแผนหลักสูตร (Planning) การใช้หลักสูตร(Implementation)และการประเมินหลักสูตร(Evaluation) Saylor and Alexsander (1973:7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือ

การจัดหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีของเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วยสอดคล้องกับนักการศึกษาไทย วิชัย วงษ์ใหญ่(2537: 7) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปจะมีอยู่ 4 ระยะ คือ การวิจัย การพัฒนา การเผยแพร่ การดำเนินการใช้และปรับปรุง เช่นเดียวกับใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 14) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน ทางด้านชมพันธุ์ ญูชรร ณ อยุธยา (2530: 29) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)ว่าเป็นกระบวนการเช่นเดียวกับการสร้างหลักสูตรและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการสร้างหลักสูตรในสถานการณ์จริงการพัฒนาหลักสูตรกับการสร้างหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ทำไปพร้อมๆกัน ส่วน บุญมี เณรยอด (2536: 17)ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวางมาก รวมถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นมาและปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมาแล้วให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรดั้งเดิมทั้งระบบหรือเพียงบางส่วนให้ดีขึ้นหรือสร้างหลักสูตรใหม่เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้หลักสูตรทันสมัยสอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันของประเทศ

การพัฒนาหลักสูตรในแต่ละระดับนั้น สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 160 – 161) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรสามารถพัฒนาได้หลายระดับขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการพัฒนาหลักสูตรนั้นๆว่าจะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร เราสามารถแบ่งการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนหรือหลักสูตรแม่บทในระดับการศึกษาต่างๆ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักสูตรอาชีวศึกษา หลักสูตรการฝึกหัดครู เป็นต้น ซึ่งมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษา และสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรนานาชาติมาพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ตามลักษณะธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลักษณะพิเศษของท้องถิ่น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้แก่ เขตการศึกษาต่างๆ หน่วยงานนิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน หรือสถานประกอบการในท้องถิ่น

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นการนำหลักสูตรมาพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผู้ที่มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรในระดับนี้คือ ครูผู้สอน โดยการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษาเช่นเดียวกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539:15)กล่าวว่าหลักสูตรนั้นมีการแบ่งระดับกว้างๆได้ 3 ระดับ ดังนี้

3.1 หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่กำหนดจุดหมายเนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้างๆเพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันและเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติซึ่งในส่วนนี้กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ

3.2 หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับเปลี่ยน หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บทเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นหรือความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้จะมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติได้มากกว่าหลักสูตรแม่บท

3.3 หลักสูตรระดับ โรงเรียนหรือห้องเรียนที่สร้างหรือปรับเปลี่ยนขยายให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนที่โรงเรียนนั้นๆตั้งอยู่และของนักเรียนนั้นครูผู้สอนจะมีบทบาทมากที่สุดและจะเป็นหลักสูตรที่มีความสำคัญมากเพราะจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตและในท้องถิ่นของตน

ดังที่อุมาพร หล่อสมฤดี (2545: 1) วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียน โดยการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศเพื่อเป็นโครงร่างของรูปแบบ

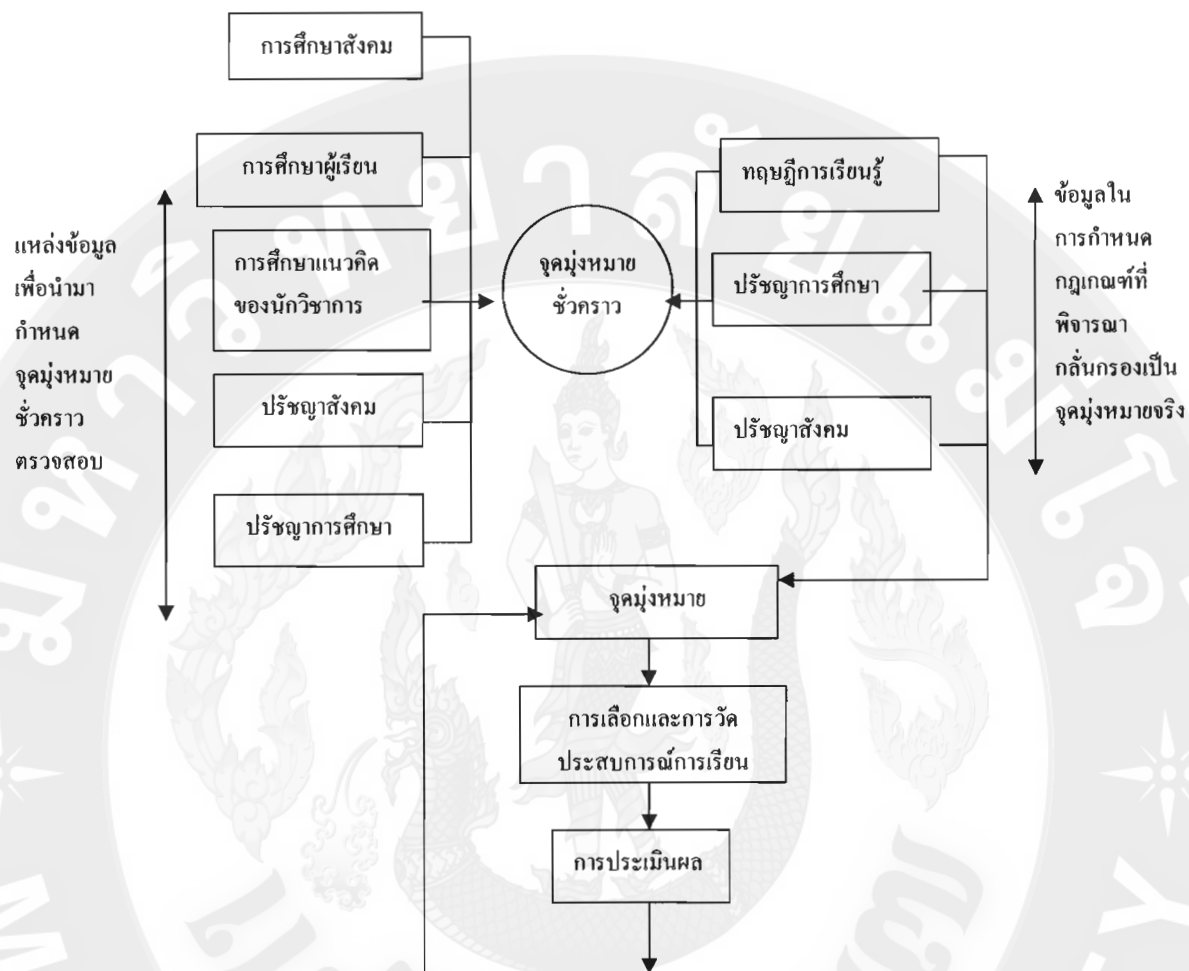
ขั้นตอนที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบและนำไปใช้กับสถานการณ์จริง ใช้แบบสอบถามมาแปลผลและนำผลที่ได้มาปรับปรุงและรับรองรูปแบบต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรรุจิรุ จูสาระ(2545: 59-65) อธิบายความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model / Paradigm) ว่า รูปแบบเป็นตัวแทนของเหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่สามารถอธิบายออกมาเป็นภาพได้ ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ใช่ความจริงเป็นเพียงภาพหรือเรื่องราวที่เขียนอธิบายความคิดที่คาดว่าจะป็นจริง จุดมุ่งหมายของรูปแบบก็เพื่อช่วยให้เราสามารถจัดการกับสิ่งที่รู้แล้วเพื่อมองเห็นความสัมพันธ์และไม่สับสนกับเนื้อหาที่ซับซ้อน รูปแบบจึงไม่ใช่รูปภาพของความจริงแต่เป็นเพียงเครื่องมือของความคิด รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมีหลายรูปแบบมีลักษณะคุณภาพแตกต่างกัน Tyler (1970: 4 – 128) ได้เสนอรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรตามลำดับขั้นตอนเป็นกระบวนการที่เรียกว่า “วิธีการ-จุดมุ่งหมาย” (Means-End Process) นั่นคือ ทุกขั้นตอนของการจัดการศึกษา เป็นแนวทางหรือวิธีการ(Means)ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางของการศึกษาหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้นั่นเอง สำหรับการเลือกจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นไทเลอร์ได้เสนอว่าควรที่จะเลือกมาจากแหล่งต่างๆ 3 แหล่งด้วยกันคือ จากการศึกษา

ตัวผู้เรียนเองจากการศึกษานอกสถานศึกษาและข้อเสนอแนะของนักวิชาการเมื่อได้จุดมุ่งหมายทางการศึกษาซึ่งอาจมีจำนวนมากมากเกินไปที่จะบรรจุในหลักสูตรได้ทั้งหมด นักพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องเลือกจุดมุ่งหมายเฉพาะสำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยใช้หลักปรัชญาและจิตวิทยาเป็นเครื่องช่วยการถ่วงดุลจุดมุ่งหมายเหล่านั้นต่อจากนั้นจึงถึงขั้นเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผล ซึ่งแนวคิดของTyler ที่รู้จักกันดีคือหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตร มีดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537: 10)

1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่ควรแสวงหา
 2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่ควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด
 3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
 4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไรจึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
- Tyler (1970: 4 – 128) กำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทย

ที่มา: วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 10)

จากภาพ 1 จะเห็นได้ว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้นในขั้นแรกต้องกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราวก่อนโดยต้องนำบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบททางด้านสังคมด้วยการนำสิ่งที่สังคมคาดหวังว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอย่างไรและมีการศึกษาตัวผู้เรียนเช่น ความต้องการ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น

Sylor and Alexsander (1974: 21– 26) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบ (System Approach) ที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยสามารถที่จะปรับปรุงที่ในระดับหรือชั้นใดของกระบวนการที่ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้ มีดังนี้

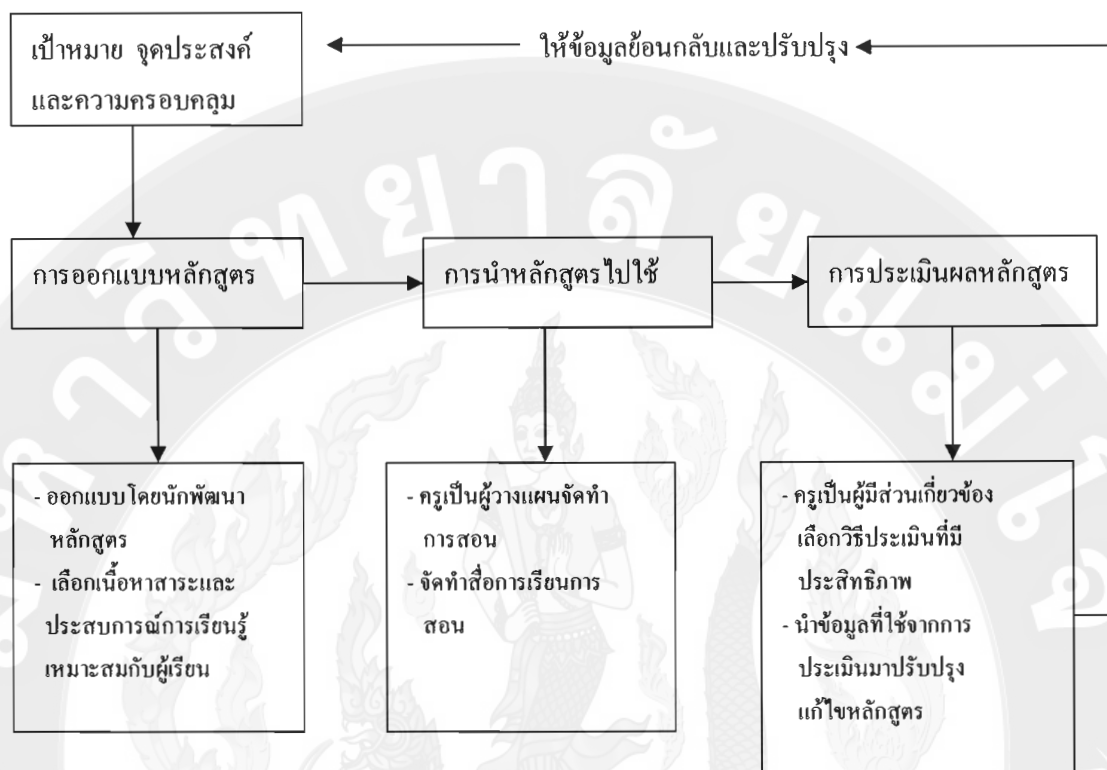
1. การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต (Goals, Objectives and Domains) ซึ่งมีเป้าหมาย 4 ประการคือ ประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) โดยอาศัยข้อมูลจากส่วนแรก การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) โดยผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนหลักสูตรในส่วนของการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้สามารถเลือกวิธีสอนที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอนได้

3. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรที่ได้ออกแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยการตัดสินใจของครูผู้สอน เพื่อศึกษาการนำไปปฏิบัติจริงของหลักสูตรที่สร้างไว้

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) โดยมีจุดเน้น 2 ประการคือ การประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตรทั้งโรงเรียน ในแต่ละส่วนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

จุดเด่นของเซลล์อร์และอเล็กซานเดอร์ที่เสนอไว้นั้น อยู่ที่ทำให้อิสระต่อการตัดสินใจในเรื่องรูปแบบการสอนที่จะใช้ตามที่ควรจะเป็น การพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบนี้จึงมีความยืดหยุ่นให้โอกาสให้ครูได้มีอิสระในการจัดการเรื่องรูปแบบการสอน เอกสารวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งอธิบายได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 กระบวนการจัดทำหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส

ที่มา : Saylor and Alexander (1974: 27)

รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรนั้น Skilbeck (1984) ได้เสนอเป็นการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากโรงเรียน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดจากภายในและเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ไม่ใช่หลักสูตรที่กำหนดมาจากภายนอก ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรที่มีฐานมาจากโรงเรียนเป็นการวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้เพื่อให้บังเกิดผลและการประเมินผลตามข้อกำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสถาบันการศึกษาซึ่งนักเรียนเหล่านั้นเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์ (Analysis Situation) คือการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งส่งผลถึงโรงเรียนให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้นำไปปฏิบัติได้จริงและบังเกิดผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายนอก ได้แก่

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความคาดหวังของผู้ปกครอง ความต้องการของนายจ้างความต้องการของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก และอุดมคติของสังคม

2) การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย นโยบายการศึกษา ระบบการสอน อำนาจในการตัดสินใจของท้องถิ่น ผู้จบการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เป็นต้น

3) การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย

4) การเพิ่มศักยภาพของครูอาจารย์ ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับยุคสมัย

5) การนำทรัพยากรมาใช้ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

ปัจจัยภายใน ได้แก่

1) เจตคติ ความสามารถและความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน

2) ค่านิยม เจตคติ ทักษะ ประสิทธิภาพของครู ที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของการจัดการเรียนการสอน

3) ความคาดหวังของโรงเรียน โครงสร้างการบริหารงาน การกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษา วิธีการจัดประสบการณ์ให้นักเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน บรรทัดฐานทางสังคม การจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์

4) วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากร งบประมาณ แผนงาน และศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

5) การยอมรับและการรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรมาใช้

2. นิยามจุดประสงค์ (Defined Objective) การวิเคราะห์สถานการณ์ ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำไปกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์แปรเปลี่ยนไปตามปัจจัยภายนอกและภายในสะท้อนความเป็นจริงของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับค่านิยม ทิศทางที่กำหนด รวมทั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดการศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ควรเขียนในลักษณะการเรียนรู้ที่คาดหวังจากนักเรียนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ทั่วไปกับวัตถุประสงค์เฉพาะ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และนักวิชาการ เป็นต้น

3. ออกแบบโปรแกรมการเรียนการสอน (Design) เป็นการออกแบบการเรียนการสอนต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา โรงเรียนต้องตอบคำถามพื้นฐาน เช่น จะสอนอะไร และนักเรียนจะเรียนรู้อะไร ซึ่งต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่นำมาจัดการเรียนการสอน การกำหนดแผนการสอน และการเรียนรู้เกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ข้อมูลพื้นฐานหรือทิศทางของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง เป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือกตามความสนใจ

3.2 การจัดกลุ่มและการบูรณาการของสาระวิชาต่าง ๆ

3.3 การจัดกลุ่มนักเรียน ซึ่งอาจจัดตามความสนใจของนักเรียน จัดให้เด็กเก่งและไม่เก่งเรียนด้วยกัน หรือจัดให้เด็กที่มีความสนใจต่างกันเรียนด้วยกัน

3.4 ความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆ กับเป้าหมายของหลักสูตร

3.5 การเรียงลำดับของเนื้อหาการสอน

3.6 สถานที่ ทรัพยากร อุปกรณ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ

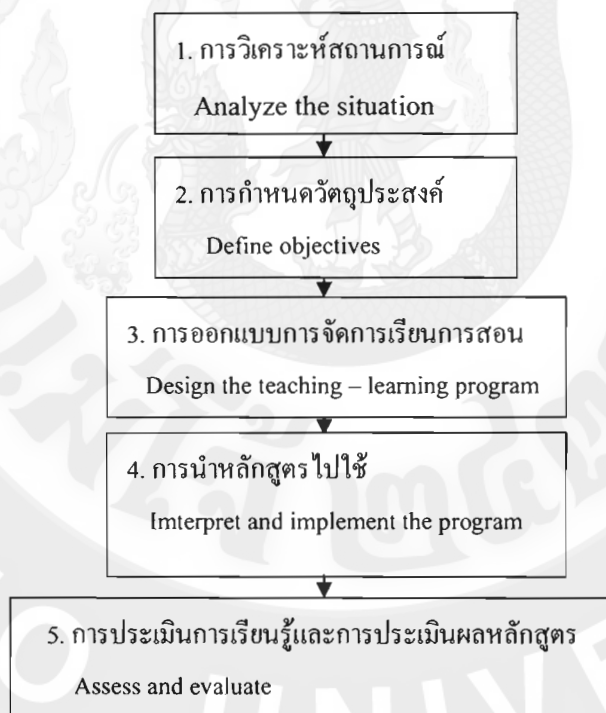
3.7 ออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน

3.8 แต่งตั้งคณะทำงาน

3.9 จัดทำตารางและกิจกรรมในการปฏิบัติงาน

4. การขยายความและการนำหลักสูตรไปใช้ (Interpret and Implementation) การวางแผนและการออกแบบหลักสูตรก็เพื่อให้หลักสูตรนั้นนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งดูจากผลการประเมินผลลัพธ์สุดท้ายว่าการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ ไม่มีแผนงานใดที่มีความพร้อมมากที่สุด และรับรองคุณภาพได้ ดังนั้นครูต้องมีจิตสำนึกในความเป็นมืออาชีพที่ต้องติดตามควบคุม ดูแล และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพิจารณาว่าสิ่งที่ออกแบบและดำเนินการอยู่มีประโยชน์คุ้มค่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าภาค อาจไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาการขาดการเอาใจใส่จากครู ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรที่ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ได้จริง ๆ ต้องดำเนินการโดยผู้ที่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งก็คือ ครูนั่นเอง ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจความต้องการของนักเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาหลักสูตร ต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของครู การนำไปใช้ขึ้นอยู่กับครู ครูต้องเป็นบุคลากรหลักในการออกแบบและการนำไปใช้นั้นคือ ครูต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ดีกว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำให้

5. การประเมินผลการเรียนรู้และการประเมินหลักสูตร (Evaluation) การประเมินการเรียนรู้ เป็นการตัดสินคุณค่าในศักยภาพการเรียนรู้และการปฏิบัติของผู้เรียนส่วนการประเมินผล หมายถึง การรวบรวมหลักฐานเพื่อนำมาตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ รวมทั้งผลการปฏิบัติหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งการประเมิน การปฏิบัติของผู้เรียนเป็นการกำหนดเกณฑ์ที่ผู้เรียนต้องบรรลุ เช่น การกำหนด ชิ้นงาน การสังเกต การบันทึกการทำงาน การสอน การรายงานผล การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องมีแนวทางที่หลากหลายเพื่อให้ครอบคลุม รวมทั้งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องทุกครั้ง ดังนั้น การประเมินจึงไม่ใช่กิจกรรมที่กระทำรอบขอบครั้งเดียว แต่เป็นการประเมินเพื่อพัฒนา ผู้เรียน รวมทั้งผู้ออกแบบหลักสูตรด้วยการกระทำเช่นนี้เป็นวงจรต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ เพื่อนำไปสู่ การปรับปรุงผู้เรียนและหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสคิลเบ็ก แสดงดังภาพ 3 ดังนี้

ภาพ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสคิลเบ็ก

ที่มา: Skilbeck (1984: 230 – 239)

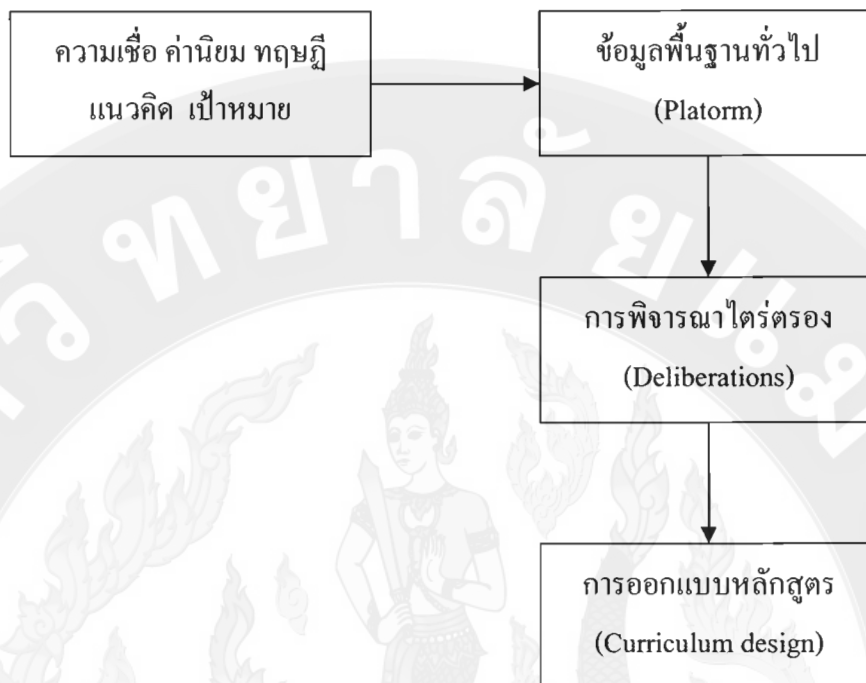
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์กเกอร์แบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ (สิทธิชัย เทวธีระรัตน์, 2543: 39 – 40)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งได้มาจากการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ได้จากมุมมองต่าง ๆ ความเชื่อ ค่านิยม ทฤษฎี แนวคิด เป้าหมาย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาสร้างหลักสูตรต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาไตร่ตรอง (deliberations) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ มาเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือ การอภิปราย การวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะออกแบบหลักสูตร โดยการถ่วงน้ำหนักทางเลือกต่าง ๆ (weight alternatives) ในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในเชิงต้นทุน ค่าใช้จ่าย และประโยชน์ที่ได้รับมา การพิจารณาทางเลือกนี้จะก่อให้เกิดความไม่แน่ใจว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนั้นจึงสามารถที่จะยอมรับหรือปฏิเสธได้อย่างเต็มที่ก่อนการกำหนดทิศทางที่ถูกต้องในการออกแบบหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบหลักสูตร (curriculum design) เป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรก่อน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบอย่างรอบด้านของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งไม่กำหนดรูปแบบหลักสูตรไว้ล่วงหน้า แต่ใช้การแสวงหาความเหมาะสมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ เป็นการเลือกที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว และมีความชัดเจนในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยสามารถชี้เฉพาะเจาะจงความต้องการหลักสูตรของชุมชนได้อย่างชัดเจนมากกว่า รูปแบบของหลักสูตรเชิงวัตถุประสงค์ การออกแบบหลักสูตรเชิงพลวัตรเป็นการพรรณนาความเชื่อมโยงจากข้อมูล พื้นฐาน โดยนำตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสู่กระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ (deliberations) ซึ่งเป็นการเลือกวิธีการที่ดีที่สุดจากนั้นเริ่มต้นก้าวไปสู่จุดสุดท้ายคือ การออกแบบหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์กเกอร์ แสดงดังภาพ 4 ดังนี้

ภาพ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์กเกอร์
ที่มา: สิทธิชัย เทวธีระรัตน์ (2543: 40)

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรในประเทศไทยนั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 77) ได้เสนอรูปแบบและแนวคิดของขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร
2. ขกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้และแต่ละรายวิชา
3. นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่องและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง
4. อบรมครู ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้าใจหลักสูตรใหม่
5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ประกาศใช้หลักสูตรโดยมีกิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่ ดังนี้

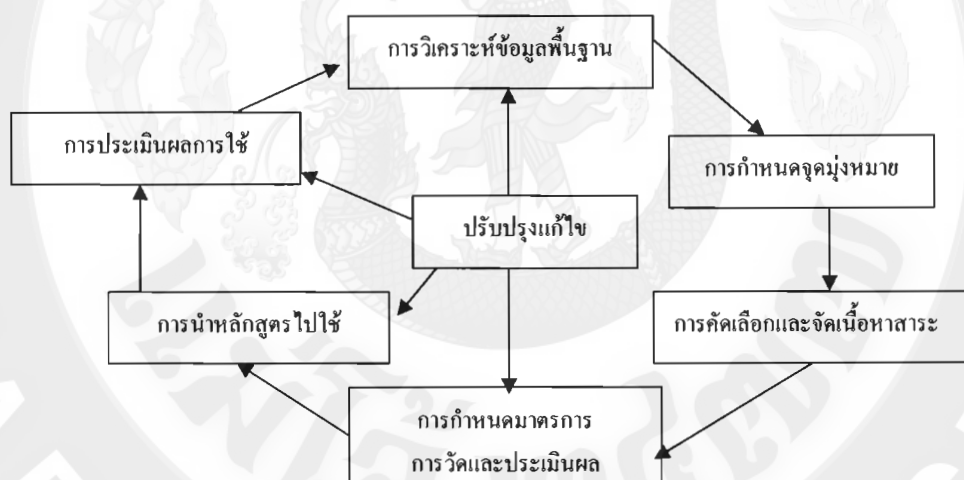
5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือการจัดทำวัสดุหลักสูตรได้แก่ เอกสารและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็น

5.2 ผู้บริหารจัดการเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตรและบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมครูและบุคลากรฝ่ายบริหารหลักสูตร ห้องสมุด ห้องเรียน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ

5.3 การสอน เป็นหน้าที่ของครูปฏิบัติการทั่วไป

5.4 การประเมินผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การประเมินผลการเรียนของนักเรียนและการประเมินผลหลักสูตร ตั้งแต่ประเมินเอกสาร ผลการนำหลักสูตรไปใช้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนซึ่งจะต้องประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 38) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบโดยแบ่งออกเป็นการร่างหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล หลักสูตรทั้งระบบอีกด้วย แบ่งออกเป็นขั้นตอนซึ่งสามารถแสดงเป็นรูปวัฏจักรของกระบวนการพัฒนา หลักสูตรได้ดังภาพ 5 ดังนี้

ภาพ 5 วัฏจักรกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ที่มา : สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 39)

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ได้มีผู้นำเสนอไว้ จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงในส่วนที่เป็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตร แต่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันคือการนำเสนอขั้นตอนที่ทำให้มีความละเอียดที่แสดงให้เห็นถึงความชัดเจนสู่การปฏิบัติจริงมากขึ้นและการนำเสนอแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสามารถทำได้ทั้งแบบนิรรมัยและอุปนัยหรืออาจเป็นการพัฒนาหลักสูตรในระยะใดระยะหนึ่งของการสร้างหน่วยการเรียนรู้การสอนหรือในระยะของการพัฒนาหลักสูตรใหญ่ของการเรียนในระดับหนึ่งและเป็นเพียงการสร้างหลักสูตร

หรือการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบโดยจัดกระทำตั้งแต่การสร้างหรือร่างหลักสูตร การนำไปใช้และการประเมินผลหลักสูตรสอดคล้องกับงานวิจัยของชาติรี มณีโกศล (2539: 4) วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์ก่อนการพัฒนาหลักสูตร เป็นการดำเนินการเพื่อศึกษา วิเคราะห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร ด้วยการศึกษาปรัชญาการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวโน้มของการจัดการศึกษาตลอดจนความต้องการของกลุ่มผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโครงร่างหลักสูตรเป็นการนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมตามขั้นตอนการศึกษาสภาพการณ์ก่อนการพัฒนาหลักสูตรมาใช้เพื่อกำหนดรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินโครงร่างหลักสูตร เป็นการตรวจสอบรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้อาศัยความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มผู้พัฒนาหลักสูตรและครูผู้ใช้หลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขโครงร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรกับข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานประถมศึกษา อำเภอบางบาล จังหวัดอ่างทอง

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบผลการทดลองใช้หลักสูตรทั้งระหว่างการทดลองและหลังการทดลอง ข้อมูลที่เก็บรวบรวมระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร เก็บรวบรวมจากผู้เข้ารับการทดลอง ผู้สังเกตและผู้วิจัย ส่วนการประเมินผลหลังการทดลองใช้หลักสูตร เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้ารับการทดลองและผู้สังเกตและงานวิจัยของกฤษณีย์ อุทุมพร (2541: 2) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างเครื่องมือสอบมาตรฐานฝีมือนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ระบบทวิภาคี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนสร้างหลักสูตร จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยเอกสารหลักสูตรเอกสารหลักสูตร ปวช. 2538 โครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การประเมินผลการเรียน ความจำเป็นในการจัดสร้างเครื่องมือประเมินมาตรฐานฝีมือนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร รวบรวมผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาร่างหลักสูตรแล้วนำโครงร่างให้ผู้เชี่ยวชาญ 8 คน ตรวจสอบความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร นำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงโดยการประเมินจากความคิดเห็นของครู อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการมีนัยสำคัญที่ระดับและงานวิจัยขององอาจ พงษ์พิสุทธิบุปผา (254: 1) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางเกษตรสำหรับผู้เรียนโครงการอาชีวศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.) มีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนคือการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการติดตามหลักสูตร สำหรับองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาสาระการฝึกอบรม วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อสารฝึกอบรม การวัดและการประเมินผลและแผนการฝึกอบรมเช่นเดียวกับงานวิจัยของอดิยาณ์ ศรีเกษตริน (2543: 4) ที่ได้สร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาลมีการดำเนินการ 4 ขั้นตอนคือการศึกษาความต้องการ การออกแบบหลักสูตร การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็นในการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม สื่อ วิธีการวัดและประเมินผลหน่วยการฝึกอบรม และงานวิจัยของฐิติพร พิษณุกุล (25247: 2) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของนักศึกษาสถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยใช้แนวคิดของทอเรนซ์เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 6 ขั้นตอน คือ การค้นหาปัญหา การระบุสาเหตุของปัญหา การระดมสมองเพื่อคิดหาวิธีการแก้ปัญหา การประเมินผลเพื่อคิดหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดและการพัฒนาแผนปฏิบัติการการแก้ปัญหา ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นทุกหน่วยประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของกลุ่มทดลองสูงกว่าและกลุ่มควบคุมทุกหน่วยประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงอนาคตภายหลังการฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 เจตคติต่อการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของกลุ่มทดลองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมการแก้ปัญหาเชิงอนาคตของกลุ่มทดลองโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรที่เกี่ยวกับการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การประเมินหลักสูตรอาจทำได้หลายรูปแบบทั้งในขอบข่ายที่เล็กหรือขอบข่ายที่กว้าง ซึ่งครอบคลุมการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการประเมิน หลักสูตรจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีและสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรก็จำเป็นต้องมีการประเมินหลักสูตรก่อนเพื่อจะรู้ว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่เหมาะสมหรือไม่เพียงใด มีจุดเด่นจุดด้อยที่ใด หรือมีปัญหาข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อจะได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้นให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งของประเทศและของโลก Mcneil (1977: 134 ; ธวัช เดิมบุญ, 2548: 23) สรุปว่า การประเมินหลักสูตรจะตอบคำถามสองประการคือ (1) หลักสูตรรายวิชาและกิจกรรมการเรียนที่ได้พัฒนาและจัดทำขึ้นนั้นได้ผลตามที่ปรารถนาหรือไม่และ (2) จะปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้นได้อย่างไร

สรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตรเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรในด้านต่าง ๆ เช่น จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์สื่อการเรียน การประเมินผลการเรียนการสอน รวมทั้งการบริหารหลักสูตรและการบริหารวิชาการ เพื่อดูว่าผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใดและจะปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้อย่างไร (ธวัช เดิมบุญ, 2548: 24)

ทฤษฎีการเรียนรู้

การเรียนรู้คือกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความคิดคนสามารถเรียนรู้ได้จากการได้ยืมการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างความเข้าใจ และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอนรวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (wikipedia. 2007: ระบบออนไลน์) สอดคล้องกับ วารินทร์ รัศมีพรหม (2542: 152) ที่ว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองนั้นเป็นทฤษฎีที่ผู้วิจัยมี

ความสนใจที่จะนำมาพัฒนาการเรียนการสอนเด่นชัดที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางการเดินร่ำสมัยใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

ทิสนา แจมมณี (2550: 90 - 91) กล่าวถึงว่า Piaget อธิบายการพัฒนาทางเซวปัญหาของบุคคลมีการปรับตัวผ่านทางกระบวนการซึมซาบหรือดูดซึม (assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (accommodation) พัฒนาการเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับซึมซาบข้อมูลหรือประสบการณ์ใหม่เข้าไปสัมพันธ์กับความรู้หรือโครงสร้างทางปัญญามีอยู่เดิม หากไม่สัมพันธ์กันได้จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (disequilibrium) บุคคลจะพยายามปรับสภาวะให้อยู่ในภาวะสมดุล (equilibrium) โดยใช้กระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (accommodation) เพียร์เจต์เชื่อว่าคนทุกคนจะมีการพัฒนาเซวปัญหาไปตามลำดับขั้น จากการมีปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคิดเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์(logico-mathematical experience)รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม(social transmission) วุฒิภาวะ(maturity)และกระบวนการพัฒนาความสมดุล(equilibration)ของบุคคลนั้น ซึ่ง Ulrich (1987 อ้างใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541: 208 – 209) ให้คำนิยามของคำว่า “Cognition” ว่าเป็นกระบวนการคิดของสมองในการปรับ เปลี่ยน ลด ตัด ทอน ขยาย จัดเก็บและใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัสซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่เกิดจากการกระตุ้นของสิ่งเร้าภายนอกก็ได้ ดังนั้น การรู้สึก การรับรู้ จินตนาการ การระลึกได้ การจำ การคงอยู่ การแก้ปัญหาการคิดและอื่นๆ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรู้คิดนี้ และJonassen (1992:138 – 139) กล่าวขำว่าทฤษฎีการสร้างความรู้จะให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ รวมทั้งโครงสร้างทางปัญญาและความเชื่อที่ใช้ในการแปลความหมายเหตุการณ์สิ่งต่างๆ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มนี้ถือว่าสมองเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่เราสามารถใช้ในการแปลความหมายของปรากฏการณ์ เหตุการณ์และสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ซึ่งการแปลความหมายดังกล่าวเป็นเรื่องที่เป็นส่วนตัวและเป็นเรื่องเฉพาะตัว การแปลความหมายของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความสนใจและภูมิหลังของแต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันส่วน Vygotsky ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมากเขาอธิบายว่ามนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งนอกจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้วยังมีสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมสร้างขึ้น ดังนั้นสถาบันทางสังคมต่างๆนับตั้งแต่สถาบันทางครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางเซวปัญหาของแต่ละบุคคลนอกจากนั้นภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการพัฒนาเซวปัญหานั้นสูง พัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็กเริ่มด้วยการพัฒนาที่แยกจากกันแต่เมื่ออายุมากขึ้นพัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะเป็นไปร่วมกัน

สรุปว่าการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้เป็นกระบวนการในการ “acting on” ไม่ใช่ “taking in” กล่าวคือเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูลไม่ใช่เพียงรับข้อมูลเข้ามา Fosnot (1922: 171 อ้างใน ทิศนา แจมณี, 2550: 94)

ในการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้ ผลของการเรียนมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น เป้าหมายของการเรียนรู้ต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง เป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่างๆจะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาได้จริง ในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องสร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรมให้เกิดขึ้นผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่โดยผู้เรียนจะต้องแนะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ Daries and Zan (1922: 1 – 2) ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิม คือ จากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้เปลี่ยนไปเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ คือการเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนจากการให้ความรู้(instruction)ไปเป็นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้(construction)บทบาทของครูก็จะต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่ผู้เรียน จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทางที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ให้คำปรึกษาแนะทั้งทางด้านวิชาการและด้านสังคมแก่ผู้เรียนดูแลช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาและนอกจากนี้ครูต้องมีความเป็นประชาธิปไตยและมีเหตุผลในการสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วย ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ประเมินตามจุดมุ่งหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคลหรืออาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “socially negotiated goal” และการประเมินควรใช้วิธีหลากหลาย เช่น การประเมินจากเพื่อน การประเมินจากแฟ้มผลงาน(Portfolio) รวมทั้งการประเมินตนเองด้วย

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอนสามารถทำได้หลายประการ ดังนี้

1. ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ (Process of knowledge) และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น (Reflexive awareness of that process) เป้าหมายการเรียนรู้ต้องมาจากการปฏิบัติงานจริงครูต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็นผู้เรียนจะต้องฝึกฝนสร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. เป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่างๆจะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาได้จริง
3. ในการเรียนการสอนผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มตัว ผู้เรียนต้องจัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่างๆและจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วย

ตนเองโดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริงซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะต้องออกไปสถานที่จริงเสมอไปแต่อาจจัดเป็นกิจกรรมที่เรียกว่า (Physical-knowledge activities) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่างๆที่เป็นของจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ ทดลอง ทดลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้นๆจนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจขึ้น

4. การจัดการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม(Sociomoral)ให้เกิดขึ้นกล่าวคือ ผู้เรียนต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทางสังคมถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้

5. ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่โดยผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ เช่น ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนเอง ตั้งกฎระเบียบเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเอง เลือกผู้ร่วมงานเองและรับผิดชอบในการดูแลรักษาห้องเรียนร่วมกัน

6. การสอนแบบสร้างความรู้ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิมคือการถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้เปลี่ยนไปเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้

7. การประเมินผลการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีลักษณะเป็น “Goal free evaluation” ซึ่งหมายถึงการประเมินตามจุดมุ่งหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคลหรืออาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “socially negotiated goal” และการประเมินควรใช้วิธีการที่หลากหลายเช่น การประเมินจากเพื่อน แฟ้มผลงาน (portfolio) รวมทั้งการประเมินตนเองด้วย

2. ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (constructionism)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญาของเพียร์เจต์(Piaget) เช่นเดียวกับการสร้างทฤษฎีทางความรู้ (constructivism) แนวความคิดทฤษฎีคือการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างพลังความรู้ในตนเองและด้วยตนเองของผู้เรียน หากผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความคิดและนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม จะทำให้เห็นความคิดนั้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาในโลกก็หมายถึงการสร้างความรู้ในตนเองนั่นเอง ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นในตนเองนี้ จะมีความหมายต่อผู้เรียน จะอยู่คงทน ผู้เรียนจะไม่ลืมง่ายและจะสามารถ สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนเองได้ดี นอกจากนั้นความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้ ยังจะเป็นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ทิสนา แคมมณี, 2550: 96) รูปแบบการปฏิบัติคือ จะมีเอกลักษณ์ในด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ และอุปกรณ์ต่างๆที่เหมาะสมในการให้ผู้เรียน

สร้างสาระการเรียนรู้และผลงานต่างๆ ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ นุปผชาติ ทัพพิกรณ์ (2541: 1-7) กล่าวว่า ซีมัวร์ เพเพอร์ท (Seymour Papert) และคณะวิจัยแห่ง M.I.T (Massachusetts Institute of Technology) ได้ออกแบบวัสดุและการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี รวมทั้งการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้ในการเรียนวิชาต่างๆ ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้หลาย ๆ ด้านทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปะศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ต่อการสร้างผลงาน ปัจจัยที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง คือการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี โดยมีส่วนประกอบ 3 ประการ คือ 1) บรรยากาศที่มีทางเลือกหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำในสิ่งที่สนใจจะทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการคิด การทำและการเรียนรู้ 2) สภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันเป็นประโยชน์ในการสร้างความรู้ เช่น ความถนัด ความสามารถ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันจะเอื้อให้มีการช่วยเหลือกันและกัน การสร้างสรรค์ผลงานและความรู้รวมทั้งการพัฒนาทักษะทางสังคม 3) บรรยากาศที่มีความเป็นมิตรเป็นกันเอง บรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย สบายใจ จะเอื้อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความสุข

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน

เนื่องจากทฤษฎี “Constructionism” และ “Constructivism” มีรากฐานมาจากทฤษฎีเดียวกันแนวคิดหลักจึงเหมือนกัน Constructionism มีเอกลักษณ์ของตนในด้านการใช้สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมในการให้ผู้เรียนสร้างการเรียนรู้ผลงานต่างๆ ด้วยตนเอง ปัจจัยสำคัญคือบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งควรมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ เป็นบรรยากาศที่มีทางเลือกหลากหลาย เป็นสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ และบรรยากาศที่มีความเป็นมิตร เป็นกันเอง บรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึก อบอุ่น ปลอดภัย สบายใจ จะเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุข การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองนี้จะประสบผลสำเร็จได้มากน้อยขึ้นอยู่กับบทบาทของครูผู้สอนครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับแนวคิด ครูต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนให้คำปรึกษาเกื้อหนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย แก้ปัญหาเป็นมีความตระหนัก มีจิตสำนึก และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนนี้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทยโดยเน้นสรุปว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพใช้กระบวนการเรียนรู้หาความรู้ มีการบูรณาการให้แหล่งการเรียนรู้หลากหลายเป็นการวัดประเมินตามสภาพจริง (พิมพ์พันธ์ เตชะอุปต์และเพาว์ ยินดีสุข ,2551: 23)จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพคือดี มีปัญญาคือเก่ง และเป็นผู้มีความสุขคือสุขภาพกายและจิตดีโดยสรุปเป็นประชาชนที่ดี เก่ง สุข เป็นประชาชนที่มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ เชิดชูคุณธรรม ความหมายของการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่โดยการใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม)และให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัด เน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ใช้หลากหลายวิธีสอน หลากหลายแหล่งความรู้สามารถพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลายคือพัฒนาหุปัญญา รวมทั้งเน้นการใช้วิธีการวัดผลอย่างหลากหลายวิธีแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีแนวคิดจากปรัชญาConstructivism ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในผู้เรียนผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเป็นปรัชญาที่มีข้อสันนิษฐานว่าความรู้ไม่สามารถแยกจากความรู้ความเข้าใจได้มาจากการสร้างเพื่ออธิบายซึ่งเหมาะสมกับงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนต้นแจ้งที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางการเดินรำสมัยใหม่ คือแบบเน้นทักษะกระบวนการ 2 แบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด (thinking-based instruction) คือการดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนต่างๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายต่อเนื่องจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น

เกิดความคิดที่มีความละเอียด กว้างขวาง ลึกซึ้ง ถูกต้องมีเหตุผลและน่าเชื่อถือขึ้นกว่าเดิม โดยมีตัวบ่งชี้ คือ

2. ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน

2.1 ผู้สอนมีการใช้รูปแบบวิธีการหรือเทคนิคการสอนต่างๆในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายจากความคิดเดิมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

2.2 ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่างๆตามความเหมาะสมกับพื้นฐานของผู้เรียนได้แก่

2.2.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เช่น การจำ การระลึกได้ การบรรยาย การอ่าน การเขียน เป็นต้น

2.2.2 ทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ เช่น ทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม การจำแนก การจัดหมวดหมู่ การเปรียบเทียบ การเชื่อมโยง(ความรู้-ประสบการณ์) การใช้เหตุผล (เชิงนิรนัย – อุปนัย) การขยายความ การตีความ การสรุป เป็นต้น

2.2.3 ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น ทักษะการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประยุกต์ใช้ การคาดคะเน การรวบรวมข้อมูล การพิสูจน์ การทดสอบ การคิดริเริ่ม การจินตนาการ การประเมิน การจัด โครงสร้าง การปรับโครงสร้าง การสร้างใหม่ เป็นต้น

2.2.4 ทักษะการคิดโดยแยกตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ การสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คิดแบบคุณโทษและทางออก คิดแบบเร้าคุณธรรม เป็นต้น

2.2.5 กระบวนการคิดต่างๆ เช่น กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการไตร่ตรอง และการคิดตาม กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.3 ผู้สอนมีการให้โอกาสและเวลาแก่ผู้เรียนในการใช้ความคิด การแสดงความคิด

2.4 ผู้สอนและผู้เรียนหรือผู้เรียนและผู้สอนมีการอภิปรายโต้ตอบกันเกี่ยวกับความคิดที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน

2.5 ผู้สอนและผู้เรียนมีการร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้จากกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน

2.6 ผู้สอนมีการวัดและประเมินผลการเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการคิด

Kirk and Huff (1996) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการคิดเชิงระบบประกอบด้วย ขั้นตอน 3 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกเป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “ลูกหิน(Pellets)” เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียน

ค้นพบเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของการใช้การคิดเชิงระบบเพื่อการแก้ปัญหาในการทำงาน ขั้นที่สอง เป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “ระบบเขาวงกต (A Mazing Systems)” และขั้นที่สาม เรียกว่า “ความร่วมมือ การแก้ปัญหาที่ดีกว่า(Better Solution Incorporated)” ทั้งสองขั้นตอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ พัฒนาและทดสอบระบบของตนเองที่เพิ่มขึ้นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ ด้วยตนเอง (instruction emphasizing learning process) คือ การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดำเนินการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกหัวข้อ เนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนได้ตามความสนใจ โดยมีผู้สอนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด ความใฝ่รู้ ช่วยพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองและช่วยให้คำปรึกษาแนะนำตามความเหมาะสม เกี่ยวกับการหาแหล่งความรู้วิธีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ การวิเคราะห์ และสรุปข้อความรู้ (ทีศนา แจมมณี, 2550: 142 – 146)

รูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้ง วิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตาม ทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลัก ของรูปแบบการสอนนั้นๆ
2. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ
4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วย ให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

รูปแบบการเรียนการสอนจะต้องสามารถทำนายผลที่จะเกิดตามมาได้และมี ศักยภาพในการสร้างความคิดรวบยอดและความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ได้ (ทีศนา แจมมณี, 2550: 221 – 222)

ซึ่งทิสนา แจมมณี (2550: 224) ได้จัดหมวดหมู่ของรูปแบบเหล่านั้นตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 หมวดดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain)
2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (affective domain)
3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (psycho-motor domain)
4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (process skills)
5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (integration)

ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนทั้ง 5 หมวดนี้ล้วนแต่เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้งสิ้น เพียงแต่ต่างกันตรงจุดเน้นของด้านที่ต้องการพัฒนาในตัวผู้เรียนและปริมาณของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมากน้อยแตกต่างกัน นับได้ว่าเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากลสอดคล้องกับงานวิจัย Ramsden (1993: 2) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องหลักการสอนที่ดีอย่างถูกต้องและรู้สึกซึ่งในศาสตร์ของการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจผู้เรียนอันเป็นหลักการสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ พบว่า หลักการสอนที่มีคุณภาพมีดังนี้

1. คุณภาพของการอธิบายของผู้สอน และการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจได้ จะทำให้ผู้เรียนขอมทำงานหนักเพื่อการเรียนรู้ในวิชานั้น ดังนั้นในช่วงแรกของวิชานั้นอาจารย์ควรอธิบายภาพกว้างๆ และผลประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเมื่อสำเร็จในวิชาที่อาจารย์สอนนอกจากนี้แต่ละขั้นตอนการสอน ควรทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากรู้ อยากเห็นเพิ่มขึ้น

2. ผู้สอนจะต้องตระหนักให้เกิดดีผู้เรียน เนื่องจากการวิจัยพบว่า การตระหนักและยอมรับผู้เรียนจะทำให้การสอนในระดับอุดมศึกษามีประสิทธิผล การสอนที่ดีไม่ควรทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนยากเย็นหรือเข่าขวัญลูกศิษย์ด้วยคำขู่ หรืออาจารย์ต้องสนใจที่จะให้ ผู้เรียนรู้ เรียนรู้ ใ้เวลากับลูกศิษย์ มีความสุขที่จะสอน และทำให้ลูกศิษย์มีความสุขที่จะเรียนไปด้วย

3. การให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์หลังจากการตรวจงานของลูกศิษย์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะว่าผู้เรียนจะทราบข้อบกพร่องของตนเอง ในการเรียนที่จะต้องมีการประเมินที่เหมาะสม ในระดับอุดมศึกษาไม่ควรวัดผลแต่สิ่งที่อาจารย์สอน แล้วให้ผู้เรียนท่องจำมาตอบ การสอนปัจจุบันมีหลายรูปแบบ ดังนั้นการประเมินต้องปรับเปลี่ยนมาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และวิธีการสอนผู้สอนควรใช้วิจารณญาณในการเลือกวิธีประเมินให้ถูกต้องและเป็นธรรมชาติมากที่สุด

4. การสอนควรมีการอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างแจ่มชัดก่อนว่า ผู้เรียนจะเรียนอะไร และจะเรียนอย่างไร เพื่อจะได้เข้าใจความคิดหลักของวิชานั้น เมื่อผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแล้ว ผู้สอนก็ต้องพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่า วิชาที่เรียนนั้นท้าทายสติปัญญาชวนให้คิด น่าติดตาม และมีความสนุกที่จะค้นคว้าหาคำตอบให้กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น

5. ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในสาระที่จะเรียนรู้ โดยผู้เรียนรู้สึกว่ามีอิสระในการเลือกหัวข้อที่ศึกษาถักลงไปมากขึ้น ผู้เรียนมีอิสระอยู่ในขอบเขตของหลักสูตรที่ตรงกับระดับความสนใจของผู้เรียนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเรียบเรียงแบบร่วมมือ การเรียนแบบแข่งขัน หรือการเรียนด้วยตนเองโดยอิสระ มีโอกาสในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น ทำรายงาน ค้นคว้าในสาระที่เกี่ยวกับงานที่มีได้รับมอบหมายทำให้มีความรู้ลึกซึ้งกว้างขวางมากยิ่งขึ้น อาจารย์มีส่วนความคุมอย่างมีอิสระให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

6. การเรียนต้องเปิดโอกาสไปสู่การเปลี่ยนแปลง อาจารย์ต้องวิเคราะห์นักศึกษาเรียนรู้จากนักศึกษาว่าไม่เข้าใจสาระตอนใดแล้วรีบปรับปรุงแก้ไข การเรียนรู้จากผู้เรียนทำได้โดยการพูดคุย การตรวจงาน หรือการสอบ ซึ่งจะทำให้อาจารย์ทราบว่า ผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาตอนใดบ้างจะได้สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แก้ปัญหาการเข้าใจผิดอย่างรวดเร็วทันการ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบทั้ง 5 หมวดนี้แล้วเห็นได้ว่า รูปแบบการพัฒนาการเรียนการสอนแบบที่ 3 คือเน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (psycho-motor domain) มีความสอดคล้องกับปัญหาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง (ทิสนา แชมมณี, 2550: 243 – 247) โดยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (psycho-motor domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการวิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย รูปแบบที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านนี้ ที่สำคัญ ๆ ซึ่งจะนำเสนอในที่นี้มี 3 รูปแบบดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน(Simpson)
2. รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow)
3. รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies)

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของชิมพ์ซัน

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Simpson (1972: ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน การทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการสั่งงานของสมอง ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝนซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญ ชำนาญการ และความคงทนผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการ

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้อง และมีความชำนาญ

2. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guided response) เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำหรือการแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองผิดลองถูก (trial and error) จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำได้เอง (mechanism) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติและเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้คล่องแคล่วชำนาญเป็นไปโดยอัตโนมัติและด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้วผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

3. ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่วชำนาญในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย

รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Harrow (1972: 96 – 99) ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติไว้ 5 ขั้น โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้นการกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อยลำดับขั้นดังกล่าวได้แก่การเลียนแบบ การลงมือกระทำตามคำสั่ง การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ การแสดงออกและการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

รูปแบบนี้มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ และชำนาญ

2. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนสังเกตการณ์กระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ซึ่งผู้เรียนย่อมจะรับรู้หรือสังเกตเห็นรายละเอียดต่างๆ ได้ไม่ครบถ้วน แต่อย่างน้อยผู้เรียนจะสามารถบอกได้ว่า ขั้นตอนหลักของการกระทำนั้นๆ มีอะไรบ้าง

ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง เมื่อผู้เรียนได้เห็นและสามารถบอกขั้นตอนของการกระทำที่ต้องการเรียนรู้แล้ว ให้ผู้เรียนลงมือทำโดยไม่มีแบบอย่างให้เห็นผู้เรียนอาจลงมือทำตามคำสั่งของผู้สอน หรือทำตามคำสั่งที่ผู้สอนเขียนไว้ในคู่มือก็ได้ การลงมือปฏิบัติตามคำสั่งนี้แม้ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนก็ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ และ ค้นพบปัญหาต่างๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือมีคำสั่งนำทางการกระทำที่ถูกต้องแม่นยำ พอดี สมบูรณ์แบบเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องสามารถทำได้ในขั้นนี้

ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่งสามารถกระทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ราบรื่นและด้วยความมั่นใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถกระทำสิ่งนั้นๆ อย่างสบายๆ เป็นไปอย่างอัตโนมัติ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อยๆ ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย

3. ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะเกิดการพัฒนาทางด้านทักษะปฏิบัติจนสามารถกระทำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์

รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวีส์

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบของ Davies (1971: 50 – 60) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อยๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อยๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็วขึ้น

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อยๆ จำนวนมาก

2. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้เห็นทักษะหรือการกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ในภาพรวม โดยการสาธิตให้ผู้เรียนดูทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ ทักษะหรือการกระทำที่สาธิตให้ผู้เรียนดูนั้นจะต้องเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นธรรมชาติไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไปปกติ ก่อนการสาธิตครูควรให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต ควรชี้แนะจุดสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการสังเกต

ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย คือเมื่อผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการกระทำหรือทักษะทั้งหมดแล้ว ผู้สอนควรแยกทักษะทั้งหมดให้เป็นทักษะย่อยๆ หรือแบ่งสิ่งที่กระทำออกเป็นส่วนย่อยๆ และสาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามไปทีละส่วนอย่างช้าๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย คือ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มีการสาธิตหรือมีแบบอย่างให้ดู หากติดขัดจุดใด ผู้สอนควรให้คำชี้แนะและช่วยแก้ไขจนกระทั่งผู้เรียนทำได้ เมื่อได้แล้วผู้สอนจึงเริ่มสาธิตทักษะย่อยส่วนต่อไป และให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยนั้นจนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบทุกส่วน

ขั้นที่ 4 ขั้นให้เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้วผู้สอนอาจแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานนั้นได้ดีขึ้น เช่น ทำได้ประณีตสวยงามขึ้นทำได้รวดเร็วขึ้นทำได้ง่ายขึ้นหรือสิ้นเปลืองน้อยลง เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อยๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้วจึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบและฝึกปฏิบัติหลายๆ ครั้งจนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างชำนาญ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ คือ ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติทักษะได้อย่างดี มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของนวลจิต เชาวศิริพิงศ์ (2535: 3) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาชีพ โดยนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนเป็น 2 ฉบับคือ ฉบับแม่บทและฉบับคู่มือการใช้ ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการศึกษารายละเอียดของหลักสูตรรายวิชา ขั้นวางแผนการสอนระยะยาว ขั้นวางแผนการสอนรายหน่วย และขั้นการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นรูปแบบผสมผสานและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติ มีเงื่อนไขในการใช้สอน 3 แบบได้แก่ แบบการสอนทฤษฎีก่อนปฏิบัติ แบบการสอนปฏิบัติก่อนทฤษฎี และแบบการสอนทฤษฎีปฏิบัติไปพร้อมกัน ซึ่งผู้วิจัยทดลองพบว่า ผู้สอนและผู้เรียนชอบวิธีการสอนตามรูปแบบนี้ในระดับดีและดีมากและงานวิจัยของรวิวัตร สิริภูบาล (2543: 4) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบจำลองระบบฝึกอบรมครูเชิงทักษะปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบหลักของระบบฝึกอบรมครูเชิงปฏิบัติมี 4 องค์ประกอบ คือ 1. ปัจจัยนำเข้า 2. กระบวนการ 3. การประเมินผล 4. กลไกควบคุม องค์ประกอบรองของระบบฝึกอบรมครูเชิงทักษะปฏิบัติ มี 14 องค์ประกอบ คือ 1. วิเคราะห์ความต้องการและปัญหา 2. กำหนดวัตถุประสงค์ 3. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 4. กำหนดหลักสูตร 5. กำหนดทรัพยากรและบุคลากร 6. สร้างหลักสูตร 7. ออกแบบวิธีการฝึกอบรม 8. พัฒนาเครื่องมือฝึกอบรม 9. จัดเตรียมทรัพยากรและบุคลากร 10. ดำเนินการฝึกอบรม 11. ประเมินผลก่อนฝึกอบรม 12. ประเมินผลระหว่างฝึกอบรม 13. ประเมินผลหลังฝึกอบรม และ 14. ผลย้อนกลับ และงานวิจัยของอุษา สบฤกษ์ (2536: 1) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการสอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า การสอนภาค

ทฤษฎีอาจารย์ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและใช้คำถามกระตุ้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนมากกว่าวิธีอื่นๆ มีการนำสื่อมาใช้น้อยการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมปฏิบัติมีน้อย ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ในระดับน้อยไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น ส่วนการสอนภาคปฏิบัติอาจารย์ใช้วิธีอธิบายและสาธิตทำท่า การฝึกปฏิบัติ และเทคนิคการสอนที่สำคัญ คือ การแก้ไขข้อบกพร่องด้วยการจับท่าทำให้นักศึกษาและให้นักศึกษาหรือผู้เรียนปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ ส่วนสื่อการสอนที่ใช้คือ เครื่องบันทึกเสียงการปลูกฝังความมีวินัยและคุณธรรมตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนมีน้อย ประเมินผลโดยใช้วิธีสังเกตท่าทำจากการปฏิบัติ ด้านสภาพแวดล้อม ห้องเรียนภาคปฏิบัติมีไม่เพียงพอวัสดุอุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียงมีไม่ครบ ขาดแคลนวัสดุทัศนัย ข้อเสนอแนะคือควรจัดโครงการฝึกอบรมอาจารย์ด้านวิธีการสอนภาคทฤษฎีและจัดการสัมมนาอาจารย์เกี่ยวกับวิธีสอนภาคปฏิบัติ การปรับปรุงห้องเรียนให้มีสัดส่วนเหมาะสมและการจัดหาทุนเสริมงบประมาณ เพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอนแก่วิทยาลัย

ลักษณะของภาระงานระบบฝึกอบรมครูเชิงทักษะปฏิบัติ มี 43 ภาระงาน คือ

1. วิเคราะห์ความต้องการของบุคลากร
2. วิเคราะห์ความต้องการขององค์กร
3. วิเคราะห์ปัญหาและมาตรฐานผลผลิต
4. วิเคราะห์สภาพ ปัจจุบัน
5. วิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ
6. กำหนดเป้าหมายของการฝึกอบรม
7. กำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม
8. ตรวจสอบพื้นฐานความรู้และทักษะ
9. จัดระดับและแบ่งกลุ่ม
10. ระบุจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม
11. กำหนดกรอบเนื้อหาที่จัดฝึกอบรม
12. กำหนดทักษะปฏิบัติที่ต้องการ
13. กำหนดระยะเวลาที่ฝึกอบรม
14. กำหนดเงื่อนไขการใช้หลักสูตร
15. กำหนดวัสดุอุปกรณ์และสถานที่
16. กำหนดงบประมาณดำเนินการ
17. กำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ
18. กำหนดวิทยากร
19. รวบรวมและคัดเลือกเนื้อหาที่ฝึกอบรม
20. วิเคราะห์เนื้อหา
21. แบ่งกลุ่มและจัดลำดับเนื้อหา
22. จัดทำตารางฝึกอบรม
23. กำหนดเกณฑ์และวิธีประเมินผล
24. ออกแบบแผนการฝึกอบรม
25. กำหนดกิจกรรมการฝึกอบรม
26. จัดสภาพแวดล้อมและสถานที่
27. กำหนดลักษณะสื่อและการสร้าง
28. สร้างสื่อและอุปกรณ์ฝึกอบรม
29. สร้างแบบวัดและประเมินผลการฝึกอบรม
30. สร้างคู่มือการฝึกอบรม
31. จัดเตรียมเอกสารสิ่งพิมพ์
32. จัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการฝึกอบรม
33. ติดต่อประสานงานบุคลากรและวิทยากร
34. กำหนดบทบาทและหน้าที่บุคลากร
35. ปฏิบัติการ ควบคุมกำกับ และดูแลการฝึกอบรม
36. ประสานงานและอำนวยความสะดวกการดำเนินงานฝึกอบรม
37. ประเมินความรู้ก่อนฝึกอบรม
38. ประเมินทักษะปฏิบัติระหว่างฝึกอบรม
39. ประเมินความรู้หลังฝึกอบรม
40. ประเมินทักษะหลังฝึกอบรม
41. ประเมินเจตคติหลังฝึกอบรม
42. ผลย้อนกลับจากปัญหาการดำเนินงานแต่ละขั้นและ
43. ผลย้อนกลับจากการประเมินผล และงานวิจัยของ Eftekhar (1999) ที่ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบพลอดของระบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยการปรับรื้อระบบ (รูปแบบการเรียน) การศึกษาครั้งนี้

เป็นการวิเคราะห์ว่า ระบบการเรียนการสอนอย่างไร ที่จะช่วยสอนวิชาต่างๆ แก่นักศึกษา วิศวกรรมศาสตร์และช่วยทำนาย รวมทั้งกระบวนกำรเปลี่ยนแปลงปัจจัยป้อนเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (outputs) ของระบบได้รูปแบบที่ออกแบบตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิธีการพลวัตของระบบ โดยใช้เทคนิคการวิจัยการคิดเชิงระบบและการควบคุมแบบอ่อนตัว วัตถุประสงค์ของการวิจัยมุ่งศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหลักของระบบ 3 ประการ คือ (1) ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนกับแรงจูงใจ (2) คุณลักษณะของระบบการสอน (3) ธรรมชาติและแบบของเนื้อหาวิชา จากการวิเคราะห์ผลของการใช้ระบบการสอน/การเรียน ในรูปแบบพลวัต ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางทั้งหลายที่พบ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทิศทางของระบบการสอน/การเรียน ที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดที่เป็นส่วนสำคัญในเทคนิคการเรียนรู้ นั่นคือ ทิศทางรูปแบบ – หน้าที่ (form - function dimension) จากฐานความคิดนี้ งานวิจัยได้แยกแยะความแตกต่างของผู้เรียนออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แบบเน้นรูปแบบ กับ แบบเน้นบทบาทหน้าที่ (form oriented and function oriented) ผู้เรียนที่เน้นรูปแบบเป็นที่ได้รับความสนใจเป็นด้านหลัก ส่วนผู้เรียนที่เน้นบทบาทและหน้าที่จะให้ความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลใหม่ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ – ผล ผลจากการใช้สถานการณ์จำลองของระบบการสอน/การเรียนที่อยู่บนฐานของวิธีการรูปแบบบทบาทหน้าที่ ได้มีส่วนช่วยทำให้สามารถทำความเข้าใจกับการควบคุมระบบการศึกษาได้ชัดเจนขึ้น ผลการวิจัยช่วยให้นักการศึกษา สามารถตัดสินใจและเลือกยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษา ผลการทดลอง ใช้ระบบการสอนการเรียนได้มีส่วนช่วยพัฒนาประสิทธิภาพระบบการสอนนักศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

จากการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนทั้ง 3 รูปแบบของการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) ผู้วิจัยจึงเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies' Instructional Model for Psychomotor Domain) ในการพัฒนาหลักสูตรการเต้นแจ๊ส (Jazz Dance) ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เพราะรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสได้แบ่งขั้นตอนในการฝึกอย่างละเอียดชัดเจน โดยเริ่มจากการฝึกให้ผู้เรียนสังเกตจากการสาธิตของผู้สอนที่เป็นภาพรวมและแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแบบต่อนั้นให้ผู้เรียนฝึกโดยไม่มีแบบทีละส่วน เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้วจึงสอนเทคนิคต่างๆ เพื่อการจัดระเบียบร่างกายให้งดงาม ในขั้นสุดท้ายให้ผู้เรียนเชื่อมโยงส่วนย่อยต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบและให้ฝึกหลาย ๆ ครั้งจนเกิดความชำนาญ จะทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

การประเมินผล

การประเมินผล (Evaluation) Worthing and Sanders (1973:19)นิยามการประเมินผลว่าเป็นการบ่งชี้ถึงคุณค่าและประสิทธิภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การประเมินผลจะต้องรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจคุณค่าหรือประสิทธิภาพของแผนงาน/โครงการ(Program) ผลผลิตหรือผลงาน(Product)ที่เกิดขึ้น วิธีดำเนินการ(Produce) วัตถุประสงค์ (Objective) หรือประโยชน์ของทางเลือกต่างๆเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด Stufflebeam (1971: xxv)ให้นิยามการประเมินผลว่าเป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมและหาข้อมูลที่มีประโยชน์เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางเลือกต่างๆที่เหมาะสม การประเมินได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเริ่มต้นจากความเข้าใจที่ว่าประเมินเป็นสิ่งเกี่ยวกับการวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (measurement – oriented) การประเมินเป็นกระบวนการศึกษาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย (research – oriented) การประเมินเป็นการตรวจสอบการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (objectives – oriented) การประเมินเป็นการช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (decision – oriented) การประเมินเป็นการเสนอสารสนเทศแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายด้วยการบรรยายอย่างลุ่มลึก (description – oriented) และการประเมินเป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน (judgment – oriented) การสืบทอดและพัฒนากันมาอย่างต่อเนื่องทำให้ความหมายของการประเมินมีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการประเมินในอนาคตน่าจะขยับสถานภาพให้มีความหมายและบทบาทต่อสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเป็นสารสนเทศเชิงคุณค่าที่สนับสนุนการเจรจาต่อรองเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้บรรลุถึงเอกภาพของความคิด แนวทาง และข้อสรุปทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันของสังคม (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537: 19)นักทฤษฎีการประเมินมีความเชื่อร่วมกันอย่างหนึ่งว่าการประเมินเป็นกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการเมืองแบบเสรีนิยม (liberalism) เพราะยึดหลักการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่าง (ถ้าใช้แนวทางที่เหมาะสม) สามารถแตะต้องและพัฒนาได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการประเมินเป็นสิ่งที่วิวัฒนามาจากโนทัศน์เสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) (House,1978 อ้างใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2537: 7) เราจึงอาจจัดการประเมินว่าเป็นกระบวนการสร้างสรรค์สังคมที่สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตยโดยนักทฤษฎีการประเมินมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรใช้วิธีที่น่าเชื่อถือและมีหลักฐานอ้างอิงได้ แต่วิธีการที่จะนำไปสู่ความจริงและการกำหนดคุณค่าของความจริงยังมีความหลากหลาย อันเนื่องมาจากนักทฤษฎีการประเมินมีปรัชญาความเชื่อเกี่ยวกับความจริง และการกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันจากความเชื่อในวิธีอันนัยนิยมจนถึงความเชื่อถือในวิธีปรนัยนิยม

ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนกับการวัดและประเมินผลมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมากเห็นได้จากในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์นั้น

ครูผู้สอนควรมีการตรวจสอบโดยวัดและประเมินความรู้ ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานของผู้เรียน แต่ละคนก่อนที่จะสอนรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน กล่าวคือจะได้ทราบความรู้ความสามารถของผู้เรียนในเรื่องใดที่ยังขาดและต้องรีบเสริมให้เกิดขึ้น ก่อนหรือความรู้ความสามารถใดที่รู้แล้วจะได้ไม่ต้องเรียนซ้ำเพื่อจะได้วางแผนและจัดการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนก่อนการสอนจริงซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดประสงค์ ได้ดีขึ้น ในขณะที่ดำเนินการสอนครูผู้สอนยังสามารถทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อจะได้ทราบความก้าวหน้าและปัญหาในการเรียนรู้นั้นๆของผู้เรียนจะได้แก้ไขข้อบกพร่อง ชุ่มเสริมก่อนที่จะเรียนเรื่องอื่นต่อไปหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอนแล้ว ครูผู้สอนยังสามารถ จัดทำการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมหรือคุณสมบัติตรงตามที่ได้ ระบุไว้ในจุดประสงค์หรือไม่เก่ง/อ่อนในเรื่องใด ครูผู้สอนจะได้นำไปปรับปรุงการสอนโดย ส่วนรวมครั้งต่อไป (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 96)

ทฤษฎีเกณฑ์การประเมิน

การพัฒนาศาสตร์แขนงใดก็ตาม ต้องมีการสร้างองค์ความรู้ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนา ทฤษฎีและกฎเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ถ้าพิจารณาสังเกตและสรุปผลจากข้อมูลหรือ หลักฐานเชิงประจักษ์ยังเป็นสิ่งที่ไม่เพียงพอ ควรจะต้องหยั่งรากลงลึกสู่การสรุปหลักการ/ทฤษฎี หรือกฎเกณฑ์โดยทั่วไป เพราะทฤษฎีที่ดีย่อมสามารถพัฒนาเป็นแนวทางที่ดีของการปฏิบัติใน สถานการณ์เฉพาะต่าง ๆ ได้ ปฏิบัติการที่ไร้ทฤษฎีรองรับมีลักษณะคล้ายการทำงานแบบสุ่มตาม อำนาจใจ จึงเปรียบเสมือนเป็นการกระทำที่ไร้วิญญานและจุดหมาย

ทฤษฎีใดก็ตามควรมีลักษณะของความเป็นวิทยาศาสตร์โดยมีจุดหมายอยู่ที่การ อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างข้อเท็จจริง เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งควร มีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. มีความเป็นปรนัย (objectivity) มีลักษณะที่เป็นกลาง ปลอดจากอคติหรือความ ลำเอียงส่วนตัว
2. มีความเที่ยง (reliability) สามารถอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างคงเส้นคงวา และตรวจสอบคล้อยกับทฤษฎีหลักอื่น ๆ
3. มีโครงสร้างที่เป็นระบบ (systematic structure) ส่วนต่าง ๆ ของทฤษฎีมีความ สอดคล้องและรองรับกัน ทั้งในระดับการบรรยาย (descriptive level) และระดับการอธิบาย (explanatory level) เหตุการณ์ต่าง ๆ

4. สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย (comprehensiveness) ครอบคลุมโน้ตทัศน์จำนวนจำกัดแต่มีความเพียงพอที่จะใช้ในการทำความเข้าใจ ทำนาย และควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ

5. มีนัยทั่วไป (generality) ความเป็นนามธรรมของทฤษฎีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงรูปธรรมของเหตุการณ์เฉพาะต่าง ๆ ได้

ในการพัฒนาทฤษฎีการประเมินควรมีลักษณะความเป็นวิทยาศาสตร์ตามเกณฑ์ดังกล่าว เพราะการประเมินจัดได้ว่าเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์แขนงหนึ่งแต่มีลักษณะพิเศษของบูรณาการทางด้านศิลปศาสตร์ และปรัชญาร่วมอยู่ด้วย ทฤษฎีการประเมินควรให้คุณค่าในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางของแนวคิดทางการประเมิน

ทฤษฎีการประเมินควรเป็นแหล่งรวมแนวคิดหรือหลักการทางการประเมินที่พัฒนามาจากความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงทางการประเมินที่ได้จากการสังเกตหรืออาจเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากมโนทัศน์ใหม่ที่สมเหตุสมผลอันเป็นประโยชน์ต่อการประเมิน

2. อธิบายธรรมชาติของการประเมิน

ทฤษฎีควรอธิบายปรากฏการณ์ของการประเมินในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

3. แนะนำแนวทางประเมินที่เหมาะสม

ทฤษฎีการประเมินควรเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น วิธีการ รูปแบบ การกำหนดคุณค่า เป็นต้น

4. นำสู่การพัฒนาความรู้ใหม่

ทฤษฎีการประเมินที่ดีควรจุดประกายไฟที่ให้แสงสว่างอันนำไปสู่การขยายและพัฒนาความรู้ใหม่ ทฤษฎีใหม่ หรือกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ

สรุปว่าทฤษฎีการประเมินเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์และแนวคิดที่สมเหตุสมผล ณ เวลานั้น แต่ยังไม่ใช่สิ่งถาวรจึงต้องการการปรับปรุง และพัฒนาสืบต่อไป

การประเมินผลการเรียนการสอนการเดินรำ

ไพศาล หวังพานิช (2526: 11 – 15) กล่าวถึงหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบที่ดีว่าเป็นหลักการของการวัดผลและการประเมินผลการศึกษาไว้ดังนี้

1. วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ ในการวัดแต่ละครั้งต้องมั่นใจว่าสามารถวัดสิ่งที่ต้องการจะวัดได้อย่างแท้จริงเช่นถ้าต้องการว่าผู้เรียนนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ แต่ออกข้อสอบวัดความจำลักษณะนี้เรียกว่าวัดได้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์

2. ใช้เครื่องมือที่ดี ในการวัดแต่ละครั้งย่อมขึ้นกับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้เป็นอย่างมาก ถ้าเครื่องมือคุณภาพดีผลการวัดย่อมดีเชื่อถือได้ ในทางตรงข้ามถ้าเครื่องมือไม่ดี ไม่แน่นอน ผลการวัดก็ย่อมผิดพลาดคลาดเคลื่อนเหมือนกับตาชั่งที่ไม่ดี ย่อมบอกน้ำหนักได้ไม่ตรง เป็นต้น ในการวัดผลการศึกษาซึ่งต้องการนำผลการวัดไปใช้แปลความสามารถของบุคคลหรือไปใช้ในการประเมินผลหรือใช้เพื่อการวิจัยจะต้องเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เช่น ต้องใช้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง เชื่อมั่นได้ มีความเป็นปรนัย มีอำนาจจำแนกสูงและเหมาะสมกับระดับของบุคคลที่จะวัด

3. มีความยุติธรรม ในการวัดผลการศึกษาการที่จะนำผลการวัดมาเปรียบเทียบกับในกลุ่มหรือจะนำไปเทียบกับมาตรฐานอย่างอื่น เพื่อจะตัดสินระดับสูงต่ำของความสามารถในการเรียนของผู้เรียนจะต้องเป็นการวัดที่ได้มาจากการวัดที่ยุติธรรมกับทุกคน

4. แปลผลได้ถูกต้อง ผลการวัดที่ได้ในแต่ละครั้งเพื่อนำผลที่ได้ดังกล่าวไปใช้อธิบายหรือเปรียบเทียบกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ การนำผลไปใช้อธิบายหรือเปรียบเทียบความสามารถต่าง ๆ ของผู้เรียนนั้นจะกระทำได้อย่างถูกต้องเพียงใด ย่อมขึ้นกับหลักเกณฑ์ที่ใช้ความสมเหตุสมผลว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยทั่วไปแล้วมักจะมีการแปลผล การสอบอยู่สองลักษณะคือ แปลโดยเปรียบเทียบผลการวัดภายในกลุ่มของผู้เรียนกับเปรียบเทียบมาตรฐานที่มีอยู่ การแปลผลในลักษณะใดก็ตามจำเป็นต้องคำนึงถึงเสมอว่าคะแนนหรือผลการวัดที่ได้นั้นใช้แทนคุณลักษณะใดของผู้เรียน ผลการวัดนั้นมีความละเอียดเพียงใดเป็นผลการวัดที่มีอยู่ในระดับใด มีหน่วยเท่ากันหรือไม่ ความคลาดเคลื่อนของผลการวัดมีมากน้อยเพียงใด

5. ใช้ผลการวัดได้คุ้มค่า การวัดผลที่ดีมิได้มีความมุ่งหมายแต่เพียงการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียนว่ามีคุณภาพเป็นเช่นไร ได้หรือตกเท่านั้นควรจะมุ่งหวังที่จะค้นหาความเด่นหรือด้อยของผู้เรียนเพื่อจะได้พัฒนาหรือปรับปรุงความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนให้ดีขึ้น ดังนั้นการวัดผลแต่ละครั้งควรจะได้้นำผลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าของการลงทุนและสอดคล้องกับความมุ่งหมายที่แท้จริงของการวัดผล

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 194 – 196) ได้เสนอแนะว่า องค์ประกอบของการศึกษาคควรมีให้ครบ 3 ด้าน คือมีความสมดุลระหว่างความรู้ ทักษะและชีวิต เนื้อหาหลักสูตรควรมีความสมดุลระหว่างภาคปฏิบัติกับภาคทฤษฎี (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539: 115 – 118) ควรมีความสมดุลระหว่างวิชาการกับวิชาชีพ สมดุลระหว่างความเป็นไทยกับความเป็นสากลการเรียนการสอนโดยทั่วไปต้องมีการทดสอบความรู้หรือมีการวัดประเมินผลเพราะการวัดผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สอนได้ทราบผลการสอนและให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนเพื่อเร้าให้ผู้เรียนตื่นตัว นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ วิจัย แสดงความคิดเห็นทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อโยงผลไปถึงการประเมินผล

ที่มีประสิทธิภาพ ส่วนการประเมินผลคือ การวัดระดับผลงานอย่างกว้างๆ ว่ามีคุณค่า เนื้อหาสาระ ได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่การประเมินและวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนด้านการ เดินร่าตามหลักสูตรและวัตถุประสงค์ที่กำหนดร่วมกัน โดยผู้เรียนและผู้สอน สิ่งที่ผู้สอนจะต้อง ตระหนักในการประเมินผู้เรียนคือ

1. การรับรู้
2. วิธีการดำเนินการ
3. ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอด
4. การแสดงออกส่วนบุคคล

การประเมินทั้ง 4 ด้าน เป็นการพัฒนาผู้เรียนทางด้านความรู้ กระบวนการ ทักษะ ความสามารถ ค่านิยม และเจตคติที่เชื่อมโยงมาจากหลักสูตรการสอนการเดินร่า

การรับรู้ ความสามารถในการรับรู้ คือ ความสามารถในการเข้าใจความคิดรวบยอด การแสดงออกโดยใช้ภาษานาฏศิลป์ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดการรับรู้มากขึ้น

วิธีการดำเนินการ คือ เข้าใจวิธีการสร้างสรรค์ท่าเดินร่า การประดิษฐ์ท่าเดินร่า ผลงานที่สมบูรณ์อาจจะประเมินจากการสังเกตความก้าวหน้าของผลงานในการสอบ ลักษณะของ วิธีดำเนินการรวมทั้งความสามารถในการนำเสนอ อาจจะประเมินจากผู้สอน และการประเมินตนเอง

ความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอด คือการประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ คำศัพท์ แนวคิดของงาน การพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในการแสดง ประเภทต่าง ๆ แนวความคิดที่มีความคล้ายคลึงกับการเดินร่าหรือนาฏศิลป์สากลคือการวัดและ การประเมินผลด้านนาฏศิลป์ไทยซึ่งในการวัดและประเมินสมรรถภาพทั้งความรู้ เทคนิควิธี และ คุณลักษณะผู้สอนจะต้องวัดและประเมินผลการเรียนดังนี้ (อมรากล้าเจริญ, 2535: 23) วัดและ ประเมินผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ วัดและประเมินผลก่อนการเรียน วัดและประเมิน ความก้าวหน้าหรือความบกพร่องในการเรียน วัดและประเมินผลรวมสรุป วัดและประเมิน สมรรถภาพทั้งด้านความรู้ เทคนิควิธี และคุณลักษณะ สำหรับการให้คะแนนการทดสอบนาฏศิลป์ ไทยภาคปฏิบัติก็มีแบ่งคะแนนเป็นด้านต่าง ๆ ตามประเภทของการแสดงและจุดมุ่งหมายใน การสอน ได้แก่ การสอบระบำ แบ่งคะแนนออกเป็นด้าน ผู้แสดง ฉาก เนื้อเรื่อง เวลา สามัคคีและ ความสามารถของแต่ละบุคคล (เครือจิต ศรีบุญนาค และ คณะ, 2542: 43) ประโยชน์ของการวัดและ ประเมินผลการเรียนมีประโยชน์ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประโยชน์ต่อผู้เรียน คือ ทำให้ผู้เรียนรู้ระดับความสามารถในแต่ละด้านและ ภาพรวมของตน รู้สิ่งบกพร่องที่ควรแก้ไขหรือซ่อมเสริม เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจใน การเลือกวิชาเอก โปรแกรมหรือวิชาต่างๆต่อไปรวมทั้งกระตุ้นในการเรียนยิ่งขึ้น

ประโยชน์ต่อครูผู้สอน คือ ทำให้รู้พื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นข้อมูลในการพิจารณาสอนซ่อมเสริมผู้เรียน ช่วยให้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนได้ตรงจุด ช่วยในการจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อทำกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม(ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 96) สอดคล้องกับงานวิจัยของนิลวรรณ วรรณะลี (2541: 2) ศึกษาการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ พุทธศักราช 2527พบว่า การเรียนการสอนวิชานาฏศิลป์ไทยใช้การบรรยายเป็นหลักสอนให้จดจำเลียนแบบ ชีตครุเป็นศูนย์กลางขาดการใช้สื่อและเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเรียนวิชาศิลปะทั้งทางด้านนาฏศิลป์ดนตรี ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้โดยการฝึกจนเกิดทักษะความชำนาญแล้วจึงสามารถคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ได้

ความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์นับเป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งมีคุณภาพมากกว่าความสามารถด้านอื่นและเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศ (อารี รังสินันท์, 2527: 2) อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) กล่าวว่า “ความคิด จินตนาการ สำคัญกว่าความรู้ (imagination is more important than knowledge)” (อารี พันธุ์ณี, 2540: 33) Torrance (1969: 16) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของความรู้สึกที่ไวต่อปัญหาหรือเป็นความสามารถของมนุษย์ในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดที่ลึกซึ้งนอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติธรรมดาเป็นลักษณะภายในของบุคคลที่จะคิดหลายแง่มุมประสมประสานกันจนเกิดเป็นผลผลิตใหม่ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ส่วนทางด้าน Wescotts (1964: 2) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการทางสมองที่ดึงเอาประสบการณ์เดิมมาจัดในรูปแบบใหม่ ซึ่งลักษณะใหม่นั้นเป็นความใหม่ของแต่ละบุคคลเท่านั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ระดับโลก นักวิชาการไทย อารี รังสินันท์ (2527: 5) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนекนัย อันนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการคิดดัดแปลง ประยุกต์จากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้ง การประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆตลอดจนวิธีคิด ทฤษฎี หลักการ ได้สำเร็จ มิใช่คิดในสิ่งที่เป็นไปได้แต่ต้องควบคู่กันกันไปกับความพยายามที่จะสร้างความคิดฝันหรือจินตนาการที่เรียกว่า จินตนาการประยุกต์ จึงจะทำให้เกิดผลงาน นิยามความหมายของความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันเข้าเป็นสิ่งใหม่ รูปแบบใหม่ และอาจนำไปใช้ในด้านใดด้านหนึ่งได้ ความสามารถอันนี้แสดงออกโดยการตอบสนองสิ่งเร้าโดยสิ่งเร้านั้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิด

ความคิดต่อเนื่องสัมพันธ์กันไปจนถึงสุดกระบวนการ (อารี สุทธิพันธ์, 2519: 23) ความหมายดังกล่าวเป็นความสามารถของบุคคลที่จะคิดแบบเชื่อมโยง กล่าวคือ เมื่อระลึกถึงสิ่งหนึ่งได้ก็จะเป็นแนวทางเพื่อช่วยให้ระลึกถึงสิ่งอื่นที่มีความสัมพันธ์กันได้ต่อไป การเสริมความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบันเพราะสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีปัญหาใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา การฝึกให้รู้จักกระบวนการและวิธีการคิดใหม่ๆเพื่อแก้ปัญหาเป็นสิ่งจำเป็นเพราะสังคมกำลังต้องการบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มาช่วยแก้ปัญหาของชุมชน(ทวีเดช จั้วบาง, 2549: 3)

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ Guilford (1967: 125– 142) กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ว่ามี 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความคิดริเริ่ม (originality) เป็นความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดเดิมไม่ซ้ำกับบุคคลอื่นอาจจะเป็นการนำความรู้เดิมมาดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่

2. ความคล่องในการคิด (fluency) หมายถึงปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกันแบ่งออกเป็น 4 ชนิด

2.1 ความคิดคล่องตัวในด้านถ้อยคำ (word fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำ

2.2 ความคิดคล่องตัวในการโยงความสัมพันธ์ (associational fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคิดคล่องตัวในการแสดงออก (expressional) เป็นความสามารถในการใช้สีหรือประโยคและนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (ideational) เป็นความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด

3. ความยืดหยุ่นในการคิด (flexibility) หมายถึงแบบหรือประเภทของความคิดแบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถในการคิดได้หลายทิศทางอย่างอิสระ

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (adapture flexibility) หมายถึงความสามารถในการดัดแปลงความรู้หรือประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์หลายด้านซึ่งมีประโยชน์มากในการแก้ปัญหา

4. ความคิดละเอียดลออ (elaboration)

สอดคล้องกับวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537:7) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ว่ามีอยู่ 5 ข้อดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (originality) หมายถึง ความคิดที่แปลกแตกต่างไปจากบุคคลอื่น
2. ความคิดว่องไว (fluency) หมายถึง ความคิดพรั่งพรู ปริมาณการคิดพรั่งพรูออกมามากกว่าบุคคลอื่นๆ
3. ความคิดคล่องตัว (flexibility) หมายถึง ชนิดของความคิดที่ปรากฏออกมาจะแตกต่างกันออกไปโดยไม่ซ้ำกันเลย
4. ความคิดละเอียดลออประณีต (elaboration) หมายถึง ความคิดที่แสดงออกมานั้นจะละเอียดลออสามารถที่จะนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีตต่อไปได้อย่างเต็มที่
5. การสังเคราะห์ (synthesis) หมายถึง การรวบรวมสิ่งที่คิดได้มาทำให้มีความหมายและนำมาพัฒนาต่อไปให้สมบูรณ์เป็นจริงได้

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ หมายถึงวิธีการคิดหรือกระบวนการทำงานของสมองอย่างเป็นขั้นตอนและสามารถคิดแก้ปัญหาได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ Torrence เรียกกระบวนการลักษณะนี้ว่า “กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์” แบ่งออกเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพบความจริง (Fact Finding) ในขั้นนี้เริ่มตั้งแต่เกิดความรู้สึกกังวล มีความสับสนวุ่นวาย พยายามตั้งสติและหาข้อมูลมาพิจารณาดูสิ่งที่ทำให้กังวลใจนั้นคืออะไร

ขั้นที่ 2 การค้นพบปัญหา (Problem-Finding) ขั้นนี้เกิดต่อจากขั้นที่ 1 เมื่อได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วก็คือการเกิดมีปัญหายขึ้นนั่นเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นตั้งสมมุติฐาน (Idea-Finding) เป็นขั้นที่ต่อจากขั้นที่ 2 เมื่อรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นพยายามคิดและตั้งสมมุติฐานขึ้นและรวบรวมข้อมูลต่างๆเพื่อนำไปใช้ในการทดสอบสมมุติฐานขั้นต่อไป

ขั้นที่ 4 การค้นพบคำตอบ (Solution-Finding) ในขั้นนี้จะพบคำตอบจากการตั้งสมมุติฐานในขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 ขอมรับผลการค้นพบ (Acceptance-Finding) ขั้นนี้จะเป็นการยอมรับคำตอบว่าจะแก้ปัญหาให้สำเร็จได้อย่างไร การแก้ปัญหาหรือการค้นพบยังไม่จบตรงนี้แต่ที่ได้จากการค้นพบจะนำไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวคิดหรือสิ่งใหม่ต่อไปที่เรียกว่า New Challenge (ทวีเดช จีวบาง, 2549: 4)

ลักษณะของการสร้างสรรค์(Characteristic of Creative) ทวีติช จีวบาง (2549: 6-7) แบ่งออกเป็น 8 ลักษณะดังนี้

1. Sensitive มีความรู้สึกอ่อนไหวต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว ตาเห็น จดจำ หูฟัง ชัดแจ้ง มือแตะรู้สึก
2. Fluency มีความคล่องแคล่ว ทำได้มาก ทำได้ดี แก้ปัญหาเร็ว คิดได้หลายอย่างในเวลาอันสั้น รู้จักตัดสินใจ
3. Flexibility มีความคิดอ่อนโยน สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพต่างๆได้ สามารถดัดแปลงได้ ยืดหยุ่นได้ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็น
4. Originality ริเริ่มในการคิดทำ มีการริเริ่มคิดทำขึ้นด้วยความคิดของตนเอง
5. Capacity to reorganize มีความสามารถในการจัดทำขึ้นใหม่โดยใช้งานเดิมเป็นแนวคิด
6. Ability to abstract มีความสามารถทำให้ซับซ้อนกว่าเดิมทำให้ยากขึ้น
7. Ability to synthesize สร้างขึ้นเองโดยการนำเอารูปแบบต่างๆที่มีอยู่แล้วมาดัดแปลงเป็นรูปแบบใหม่
8. Ability to organize มีความสามารถการจัดภาพที่น่าสนใจทำให้มีค่าควรแก่การสนใจ

วิธีการส่งเสริมการสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนนักศึกษา คือต้องให้เสรีภาพในการทำงานศิลปะ เลือกวิธีการและวัสดุในการทำงานได้เอง ส่งเสริมให้ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีเสรีภาพในการช่วยกันคิดช่วยกันวางแผนและจัดสรรงานศิลปะ ช่วยเสนอแนะและช่วยให้นักเรียน นักศึกษาทางศิลปะโดยอิสระ ให้มีความรับผิดชอบในการทำงาน กำหนดงานให้เหมาะสมกับเวลา วัย และระดับชั้นเรียน จัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะตามความเหมาะสม ฝึกให้รู้จักคิดรู้จักถามสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ความรักความเมตตารับรู้ความแตกต่างและยอมรับความคิดเห็นของแต่ละคน ฝึกให้คิดฝันมีจินตนาการเช่น เล่าเรื่องหรือบรรยายภาพที่เขียนหรือบรรยายความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติ ให้การเสนอแนะแทนการตำหนิในการประเมินผลงานศิลปะไม่ควรใช้มาตรฐานของผู้ใหญ่แต่ควรคำนึงถึง วัย วุฒิภาวะ และระดับชั้นเรียน

หลักสูตรการเรียนการสอนการเต้นแจ๊ส (Jazz Dance)

หลักสูตรการเต้นแจ๊ส(Jazz Dance Syllabus) ของสถาบัน CDA (Comtemporary Dance Association) ประเทศออสเตรเลีย (Contemporary Dance Association,2007: ระบบออนไลน์) แบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 6 ระดับแต่ละระดับใช้เวลาในการเรียนประมาณ 1 ปีโดยเริ่มตั้งแต่

ระดับ primary (primary level) สำหรับผู้เรียนที่มีอายุ 7 – 12 ปี

1. ระดับ 1 (level 1)
2. ระดับ 2 (level 2)
3. ระดับ 3 (level 3)
4. ระดับ 4 (level 4)
5. ระดับ 5 (level 5)
6. ระดับ 6 (level 6)

ในแต่ละระดับมีการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ฝึกกับราว (barre)
2. ฝึกที่พื้น (floor)
3. ฝึกที่กลางห้อง (center)
4. ฝึกการเคลื่อนที่ (progression)
5. ฝึกทำชุดการเต้นรำ(routine)

หลักสูตรการเต้นแจ๊สระดับที่1 (Jazz Dance: Level 1)

การฝึกกับราว (Barre)

- ท่าที่ 1 การกดส้นเท้าลง (heel push)
- ท่าที่ 2 การแกว่งขา (leg swing)
- ท่าที่ 3 การฝึกในตำแหน่งเท้าที่ 2 (second position exercise)
- ท่าที่ 4 การย่อเข่าแล้วยกส้นเท้า (knee flick exercise)
- ท่าที่ 5 การกดปลายเท้าและดันปลายเท้าขึ้น (Brushes)

การฝึกที่พื้น (Floor)

- ท่าที่ 1 การฝึกในตำแหน่งท่านั่งพื้นฐาน (basic position exercise)
- ท่าที่ 2 การฝึกยกขา (leg lifts)

การฝึกที่กลางห้อง (center)

ท่าที่ 1 การก้มตัวไปด้านหน้าในตำแหน่งเท้าคู่ขนานและตำแหน่งเท้าที่ 1

(forward vend in parallel and first position)

ท่าที่ 2 การหมุนตัวนับสามจังหวะ (three count turn)

ท่าที่ 3 การฝึกท่าชุดมือ (arm sequence)

ท่าที่ 4 การฝึกแยกส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทีละส่วน (isolation)

การฝึกเคลื่อนไหว (Progression)

ท่าที่ 1 การก้าวชิดก้าวไปด้านข้างอย่างต่อเนื่อง (escape combination)

ท่าที่ 2 การฝึกก้าวชิดก้าวลอยตัวครึ่งรอบ (gallop with half turn)

ท่าที่ 3 การฝึกก้าวชิดก้าวและการกระโดดสลับเท้า (gallop and skip combination)

ท่าที่ 4 การฝึกกระโดด (springs)

ท่าที่ 5 การฝึกเปลี่ยนน้ำหนักเท้าในการขึ้น (snaps)

หลักสูตรการเต้นแจ๊สระดับที่ 2 (Jazz Dance: Level 2) การฝึกท่าชุดเต้นรำ (routine)

การฝึกกับราว (barre)

ท่าที่ 1 การกดส้นเท้าลง (heel pushes)

ท่าที่ 2 การแกว่งขาในลักษณะคู่ขนาน (parallel leg swing)

ท่าที่ 3 การฝึกหลังให้มีลักษณะราบตรง(flat back exercise)

ท่าที่ 4 การฝึกในตำแหน่งเท้าที่ 2 (second position exercise)

ท่าที่ 5 การฝึกท่าเตรียมสำหรับการเตะขา (preparatory exercise for lunge kick)

การฝึกที่พื้น (floor)

ท่าที่ 1 การฝึกในตำแหน่งท่านั่งพื้นฐาน (basic position exercise)

ท่าที่ 2 การฝึกการยกตัวขึ้น(back ripple exercise)

ท่าที่ 3 การฝึกท่าในตำแหน่งท่านั่งที่ 2 (second position exercise)

การฝึกที่กลางห้อง (center)

ท่าที่ 1 การฝึกการย่อเข่าและยืดลำตัวให้หลังเหยียดตรง (knee bend and ripple exercise)

ท่าที่ 2 การฝึกการเหวี่ยงลำตัวออกไปด้านข้างและการหมุนหัวไหล่เป็นวงกลม (side sway and shoulder circle)

ท่าที่ 3 การฝึกแยกส่วนต่างๆ ของร่างกายทีละส่วน (isolation)

การฝึกเคลื่อนไหว (progression)

ท่าที่ 1 การก้าวชิดก้าวไปด้านข้าง (escape)

ท่าที่ 2 การฝึกก้าวชิดก้าวด้านข้างมีลักษณะลอยตัวขึ้น (side gallop)

ท่าที่ 3 การก้าวชิดก้าวและการหมุนตัวที่มีเท้าข้างหนึ่งเป็นจุดศูนย์กลาง (step ballchange and spot turn)

ท่าที่ 4 การฝึกการกระโดดเคลื่อนที่ลักษณะเฉียงมุมห้อง (diagonal jump progression)

ท่าที่ 5 การฝึกเคลื่อนที่โดยการเตะขา (kick progression)

ท่าที่ 6 การฝึกการเคลื่อนไหวในการเดินรูปแบบเป็นสี่เหลี่ยม (square pattern progression)

หลักสูตรการเต้นแจ๊สระดับที่ 3 (Jazz Dance : Level 3)การฝึกท่าชุดเต้นรำ (Routine)

การฝึกกั๊บบราว (barre)

ท่าที่ 1 การย่อตัวและการเขย่งปลายเท้าในตำแหน่งเท้าคู่ขนานแบบปิดและตำแหน่งเท้าคู่ขนานแบบเปิด (knee bends and rides in closed and open parallel)

ท่าที่ 2 การกดปลายเท้าและดันปลายเท้าในตำแหน่งเท้าคู่ขนาน (parallel rushes)

ท่าที่ 3 การฝึกในท่าตำแหน่งเท้าที่ 2 กับการย่อตัวในตำแหน่งเท้าคู่ขนานและการทำหลังให้มีลักษณะตรง (second position exercise with parallel lunge and flat back)

ท่าที่ 4 การฝึกย่อตัวเตะขา และ การทำจังหวะเท้าในการเตะขา (lunge kicks and ball change kicks)

ท่าที่ 5 การฝึกงอเข่าและยกส้นเท้าในตำแหน่งเท้าคู่ขนานแบบเปิด (open parallel knee flicks)

การฝึกที่พื้น(Floor)

ท่าที่ 1 การฝึกในตำแหน่งทำนั่งพื้นฐาน (basic position exercise)

ท่าที่ 2 การดันปลายเท้าขึ้นและเหยียดปลายเท้าออก (flex and stretch of feet)

ท่าที่ 3 การนอนราบกับพื้นและยกแผ่นหลังขึ้น (back ripple to floor)

ท่าที่ 4 การนอนตะเข้ด้านข้างและกลิ้งตัวบนพื้น (side kick and floor roll)

ท่าที่ 5 การแยกขาออกด้านข้างในตำแหน่งที่ 2 ในลักษณะเหยียดตรง (leg stretch to second)

การฝึกที่กลางห้อง (Center)

ท่าที่ 1 การย่อตัวในตำแหน่งเท้าคู่ขนานแบบเปิดกับการเหยียดขี้ดด้านข้าง และการทำหลังให้มีลักษณะตรง (open parallel bounces with side stretch and flat back)

ท่าที่ 2 การเหวี่ยงแขนพร้อมกับการบิดลำตัว (arm swing with upper body)

ท่าที่ 3 การฝึกกระโดด (springs)

การฝึกการเคลื่อนไหว (progression)

ท่าที่ 1 การฝึกทำชุดก้าวซิดก้าว (step Ball change progression)

ท่าที่ 2 การฝึกทำชุดการหมุนตัว (turn progression)

ท่าที่ 3 การฝึกทำชุดการเดินและการวิ่ง (walk and run progression)

ท่าที่ 4 การฝึกทำชุดการเดินและการหมุนตัว (walk and turn progression)

ท่าที่ 5 การฝึกทำชุดการเดินรำ (routine progressions)

ท่าที่ 6 การฝึกทำชุดที่ไม่เคยได้ศึกษามาก่อน (unseen progression)

หลักสูตรการเต้นแจ๊สระดับที่ 4 (Jazz Dance: Level 4)การฝึกทำชุดการเดินรำ (Routine)

การฝึกกั๊บบราว (barre)

ท่าที่ 1 การย่อตัวและการเขย่งปลายเท้าอย่างต่อเนื่องกับการเหวี่ยงลำตัวไปด้านข้าง (knee bends and rides combination with side sway)

ท่าที่ 2 การฝึกหลังให้มีลักษณะราบตรงอย่างต่อเนื่อง (flat back combination)

ท่าที่ 3 การฝึกการย่อตัวในท่าตำแหน่งเท้าที่2และการย่อเข้าอย่างต่อเนื่อง
(second position bounce and lunge combination)

ท่าที่ 4 การเตะขาหลายลักษณะอย่างผสมกลมกลืน (kicks amalgamation)

ท่าที่ 5 การฝึกการเตะขาในท่าตำแหน่งขาที่2 (second position leg kick)

ท่าที่ 6 การฝึกกับบาร์โดยที่ไม่เคยเห็นท่าการฝึกมาก่อน
(unseen amalgamation)

การฝึกที่พื้น(floor)

ท่าที่ 1 การฝึกในตำแหน่งท่านั่งพื้นฐาน (basic position exercise)

ท่าที่ 2 การยกขาขึ้นสูง(leg lift)

ท่าที่ 3 การนอนราบกับพื้นและยกแผ่นหลังขึ้นอย่างต่อเนื่อง
(ripple combination)

ท่าที่ 4 การฝึกท่าในตำแหน่งท่านั่งที่ 4 อย่างเป็นท่าเชื่อมต่อต่อเนื่อง (fourth position sequence)

การฝึกที่กลางห้อง (center)

ท่าที่ 1 การเหยียดยืดไปด้านข้างลำตัวและการทำให้ลำตัวมีลักษณะการเหยียดยืดที่ต่อเนื่องกัน(side stretch and recovery)

ท่าที่ 2 การฝึกการหมุนแบบการเดินแจ๊สในลักษณะเท้าที่คู่ขนาน(parallel jazz turn)

ท่าที่ 3 การฝึกกระโดด (springs)

ท่าที่ 4 การฝึกการเคลื่อนไหวของแขน (arms exercise)

ท่าที่ 5 การฝึกแยกส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ละส่วน (isolation)

การฝึกการเคลื่อนไหว (progression)

ท่าที่ 1 การฝึกท่าชุดการเตะขาด้านหน้าชุดที่ 1 (forward kick progression No.1)

ท่าที่ 2 การฝึกท่าชุดการเตะขาด้านหน้าชุดที่ 2 (forward kick progression No.2)

ท่าที่ 3 การฝึกท่าชุดการเตะขาด้านข้าง (side kick ball change pattern)

ท่าที่ 4 การฝึกท่าชุดการวิ่งในลักษณะทแยงมุมห้อง
(diagonal run progression)

ท่าที่ 5 การก้าวเท้าไขว้แล้วเลื่อนตัวออก 3 จังหวะจาก 4 จังหวะ (cross slide in 3/4)

ท่าที่ 6 การฝึกท่าชุดที่ไม่เคยได้ศึกษามาก่อน (unseen progression)

หลักสูตรการเต้นแจ๊สระดับที่ 5 (Jazz Dance: Level 5) การฝึกท่าชุดการเต้นรำ (routine)

การฝึกกั๊บบราว (barre)

ท่าที่ 1 การเลื่อนเท้าออกไปชี้เท้าด้านหน้าและการหมุนหัวไหล่ (brushes with leg and shoulder rotation)

ท่าที่ 2 การฝึกในท่าตำแหน่งเท้าที่ 4 กับการแกว่งเท้าในลักษณะคู่ขนาน (exercise in 4th with parallel leg swing)

ท่าที่ 3 การแกว่งขาในลักษณะคู่ขนานใน 3 จังหวะจาก 4 (parallel leg swing in 3/4)

ท่าที่ 4 การทำจังหวะเท้าโดยวิธีการเตะขา (ball change kicks)

ท่าที่ 5 การฝึกกั๊บบราวโดยที่ผู้ฝึกไม่เคยเห็นท่าการฝึกมาก่อน (unseen)

การฝึกที่พื้น (floor)

ท่าที่ 1 การฝึกการเคลื่อนไหวบนพื้นชุดที่ 1 (floor progression No.1)

ท่าที่ 2 การฝึกการเคลื่อนไหวบนพื้นชุดที่ 2 (floor progression No.2)

การฝึกที่กลางห้อง (Center)

ท่าที่ 1 การทำหลังให้มีลักษณะเหยียดตรงและการเหวี่ยงตัวไปด้านข้างซ้ายและขวาในตำแหน่งเท้าคู่ขนานแบบเปิดและตำแหน่งเท้าที่ 1 (flat back and side sway in open parallel and 1st position)

ท่าที่ 2 การก้าวไปด้านหน้าและย่อเข่าอย่างกลืนกลืนและต่อเนื่อง (parallel lunge sequence)

ท่าที่ 3 การฝึกแยกส่วนต่างๆ ของร่างกายทีละส่วน (isolation)

การฝึกการเคลื่อนไหว (Progression)

ท่าที่ 1 การฝึกท่าชุดการเตะขาแบบบิดข้อต่อต้นขาบน (rotation leg kick progression)

ท่าที่ 2 การฝึกท่าชุดการหมุนตัวทีละ 1/4 ด้าน (swivel turn progression)

ท่าที่ 3 การฝึกท่าชุดการหมุนตัว (turn progression)

ท่าที่ 4 การฝึกท่าชุดการกระโดดสลับเท้าใน 3 จังหวะจาก 4 จังหวะ (jump ball change progression in 3/4)

ท่าที่ 5 การฝึกท่าชุดการเดินและการหมุนตัว(walk and turn progression)

ท่าที่ 6 การฝึกท่าชุดที่ผู้ฝึกไม่เคยได้ศึกษามาก่อน (unseen progression)

หลักสูตรการเต้นแจ๊สระดับที่ 6 (Jazz Dance: Level 6)การฝึกท่าชุดการเต้นรำ (routine)

การฝึกกับราว (barre)

ท่าที่ 1 การแกว่งขาในลักษณะคู่ขนาน(parallel leg swing)

ท่าที่ 2 การฝึกเตะขาในตำแหน่งเท้าที่ 2 (2nd leg kick)

ท่าที่ 3 การเหวี่ยงลำตัวไปด้านข้างพร้อมกับท่าหลังให้มีลักษณะเหยียดตรง (side sway with flat ack)

ท่าที่ 4 การฝึกการเคลื่อนไหวกับราว (barre progression)

ท่าที่ 5 การฝึกกับบาร์โดยที่ผู้ฝึกไม่เคยเห็นท่าการฝึกมาก่อน (unseen)

การฝึกที่พื้น(floor)

ท่าที่ 1 การฝึกในตำแหน่งทำนั่งพื้นฐาน (basic position exercise)

ท่าที่ 2 การฝึกการทรงตัวในลักษณะคู่ขนาน (parallel balance exercise)

ท่าที่ 3 การฝึกท่าชุดของหลัง (back sequence)

ท่าที่ 4 การฝึกการเคลื่อนไหวที่พื้น (floor progression)

การฝึกที่กลางห้อง (center)

ท่าที่ 1 การยัดลำตัวออกไปด้านข้างและการกดลำตัวให้ต่ำลง (side push)

ท่าที่ 2 การฝึกการหมุนแบบการเต้นแจ๊สในลักษณะเท้าที่คู่ขนาน(parellel jazz turn)

ท่าที่ 3การฝึกแยกส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทีละส่วน (Isolation)

การฝึกการเคลื่อนไหว (progression)

ท่าที่ 1 การฝึกท่าชุดการเตะขาทำเอและทำบี (forward kick progression A&B)

ท่าที่ 2 การฝึกเตะขาด้านข้าง(side kick)

ท่าที่ 3 การก้าวเท้าไขว้แล้วเคลื่อนตัวออก 4 จังหวะ(cross slide in 4/4)

ท่าที่ 4 การฝึกวิ่งเหยงมุมห้อง (diaganal run)

ท่าที่ 5 การฝึกการเคลื่อนที่เป็นวงกลม(circle progression)

ท่าที่ 6 การฝึกท่าชุดการหมุนตัว (turn progression)

ท่าที่ 7 การฝึกท่าชุดที่ผู้ฝึกไม่เคยได้ศึกษามาก่อน (unseen progression)

การฝึกท่าชุดการเดินรำแบบช้า (slow routine)

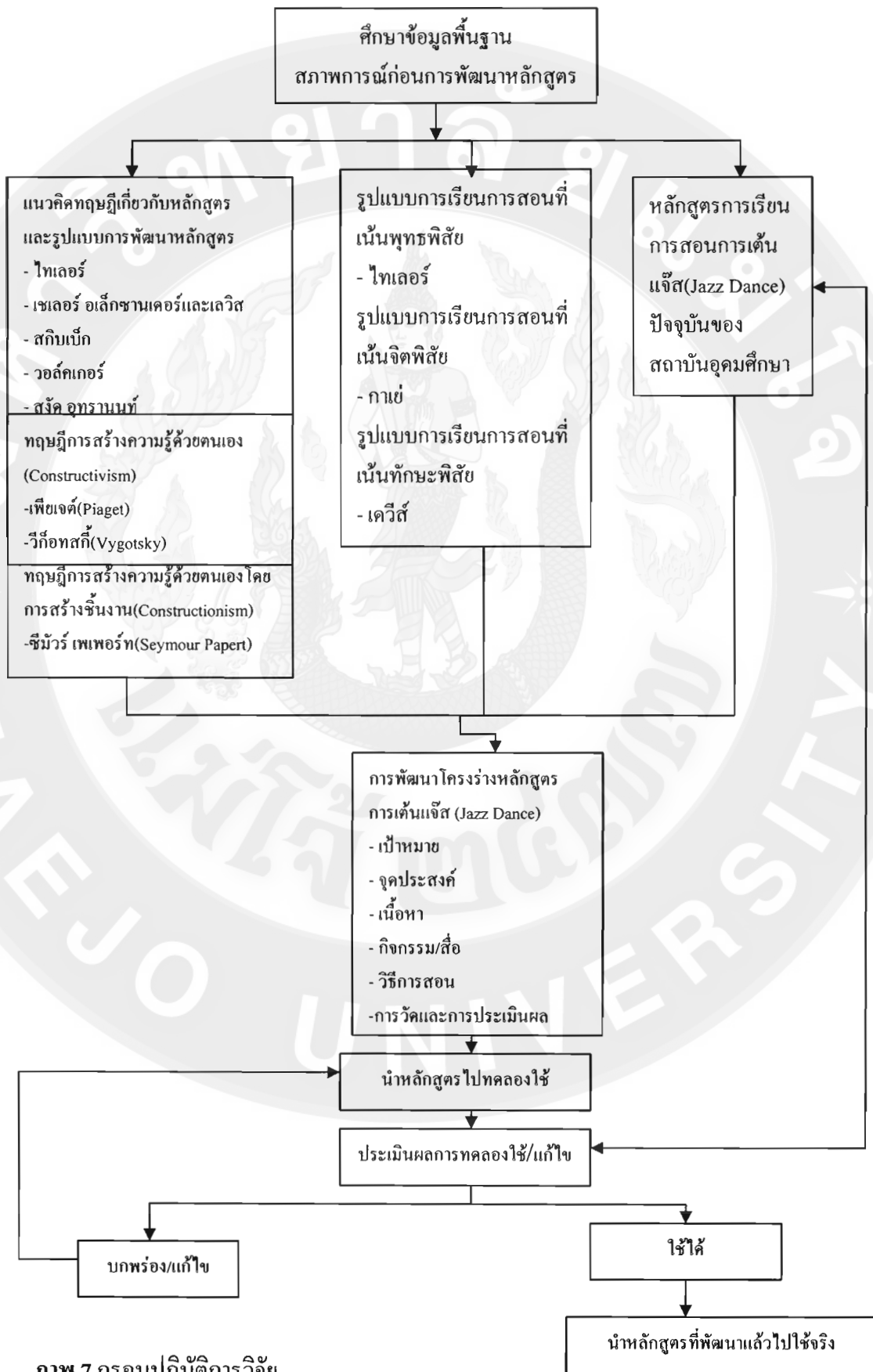
การฝึกท่าชุดการเดินรำแบบเร็ว (fast routine)

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นสามารถสรุปภาพของกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ภาพ 6 กรอบทฤษฎีและแนวคิดในการทำวิจัย

ภาพ 7 กรอบปฏิบัติการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางการเต้นแจ๊ส (Jazz Dance) และทักษะในการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางการเต้นแจ๊ส (Jazz Dance) สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนปกติ
2. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางการเต้นแจ๊ส (Jazz Dance) และทักษะในการปฏิบัติผลงานสร้างสรรค์ทางการเต้นแจ๊สภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง